

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— Budapest, augusztus hó 11. —

Krónika.

Törökország Törökországban.

— aug. 9.

Erről van szó; arról, hogy a fantasztikus Potemkin-Európa, amit az angol diplomácia az új-török Sollnessekkel építtetett, széthullt s a törmelékek felett — az arab mesék varázskardjával — foglalta vissza magát a régi Törökország. És hiába ül a vakmerő remények romjain kiterített ifju-török komité mellett a liberális világsajtó sirató asszonya: mindhiába — a »megváltó« rezsím a história hullajegyzékén van már s az új-török falóval, amit Európa az izlám-Trója szívébe becsempészett, a határra toloncolják azt az európai szellemet is, amely olyan boszorkányos perfidiával tologatta az ozmán sakkmező riadt, komor figuráit. De a kulturvilág csodálkozása ott kezdődik majd, akkor, amikor az izlám veszteglő kultur-erői Európa ellen lépnek ki a passzivitásból; az európai kultúra »Szézám, nyilj meg«-jére nem hasadt szét a Napkelet kincsesbányája — az a renaissance, ami a máról-holnapra kölcsön-telepitett Európa bengáli fénye mellett ment végbe: az műfolyamat volt, lombik-termék, az »entreprise des pompes« Európa üzleti bravurja. A valódi renaissance az lesz, amikor az ozmán saját tűzéből pattan ki; a kultúra olyan, mint az alkotmány: itt nincs oktroj; itt magamagából kell mindennek következnie, nőnie, kifejlődnie. Spencer Herbert nem prelegálhat Cettinjében, a Louvre nem állhat Kiskunmajsán, az európai kulturát nem lehet egyszerűen beültetni Stambulba. Egy új kultúra csak az evolúció méhében születhetik meg, — sem a diplomácia, sem a pártpolitika, sem a vállalkozó spekuláció rózsafáján nem terem. Vámbéry Ármin egyenesen abban látja a Kelet fejlődésének gátjait, hogy az európai hatalmak tulságosan türelmetlenül siettetik a fejlődését és egyre-másra reklamálnak olyan institucziókat, amelyek — konjunkturális alapok híján — idegenül és ellenségesen állanak a Kelet kultúr-szférájában. Elvégre: századok zuhogtak el, amíg Európa megmászta a kultúra lomniczi csucsat — mindössze ötszáz évvel hagytuk el a középkort, háromszáz év előtt a nagy kulturnépek még égették a zsidót, hát hogy várhatjuk el az Ázsia szélére támaszkodó Törökországtól, hogy pár esztendő alatt fussa meg azt az utat, amihez a trénerének — Európának — pár száz esztendő kellett?

... Az új-törökök: igaz, nehéz dolguk volt: romokat kellett eltakarítaniok, egy új rezsímet megszilárdítani, emellett figyelni minden neszre, amely Szaloniki felől, Üszküb felől, London felől és Pétervár felől jön... és mindennek a tetejébe: vasuttal, hajóval, közigazgatással, bankkal, gyárral, adórendszerrel megtölteni egy máról-holnapra mesterségesen megcsinált keretet... ott, ahol azelőtt pocsolya, cserekereskedés, baksisból élő közigazgatás és zsebrák-biráskodás volt. Ebbe azonban még nem buktak volna bele. De belebuktak abba: hogy nem bírták ki az összehasonlítást a saját régi-magukkal, a hirükkel és a presztizsükkel. Belebuktak abba, hogy célhoz értek — és az ő célhoz-érésükkel a nemzet nem ért célhoz; a nemzet úgy várta őket, mint a tűz-imádó a napsugarat... és a nap felkelt és csak önmagának fűtött. Belebuktak az ígéretek és a megvalósulhatóságok kontrasztjába, — belebuktak abba, hogy rosszul számították az időt és két évszázaddal előre húzták fel az izlám wekkeróráját. És belebuktak abba, hogy célznak tartották magukat, holott csak eszköz voltak, — belebuktak abba, hogy a pauperizmus még ijesztőbb lett, mint azelőtt; belebuktak abba, hogy a török világot számüzni akarták Törökországból. Törökországhoz az abszolutizmus ma még olyan történelmi és olyan intézményesen hozzátartozik, mint — például — Angliához a parlament. És végül belebuktak abba, hogy míg kifelé felvilágosodottságról, népszolidaritásról beszéltek: bent az országban a legdeszpotikusabb, legkégyetlenebb nemzetiségi és fajpolitikát csinálták és — egészen európai recept szerint — a sovén naczionalizmus zsilipjein akartak levezetni minden társadalmi, politikai és gazdasági elégtelenséget. Ez a törekvés vezette őket azután a sovinizmus véres dáridójához: a tripoliszi háborúhoz. Amely most már jobbra vagy balra dől — mindegy: az ifju-törökök Sedánja lett.

*

A nagyhatalmak pedig tehetetlenül állanak — kedvencz eszméjükkel: Törökország felosztásával szemben. Még Katalin cárnő vetette fel az ötletet — Lengyelország felosztása után — és ma a fehér csár koronáját diszitené Sztambul, ha akkor közbe nem jön a moszkvai dögvész. A dögvész nem konkurrál szívesen testvéreivel, a háborúval. De kis okvetetlenkedéseivel is elért annyit Oroszország, hogy Krimiát és Besszarábiát kikapcsolta az ozmán gyűrűből és déli határát lehuzhatta a Fekete-tengerig. Később Ausztria forszírozta Törökország fel-

osztását és két magyar generális: Hadik András és nyitrai Tóth Ferencz már Bukovinát és Egyiptomot kezdték tördelni. Semmi. A híres pozserováczi békét megint Törökország szétदारabolásának a célja mozgatta — akkor szakadt le Törökországból Szerbia, a Szörényi-bánság, Havasalföld és Korfu. Azután — ez már a mi napjainkba nyult — jött az orosz-török háboru és most a tripoliszi, amely Afrikából akarja kivetni Törökországot. De ezt a célt szolgálta az új-török rezsim is. Az európai diplomácia ugy okoskodott, hogy minden lépéssel, amivel Törökország előre megy, eltávolodik saját magától és amely perczen Törökország megszűnt — a szellemében — Törökország lenni, akkor megszűnt Törökországgé lenni. S az ifjú-törökök előbb voltak a hatalmak áldozatai, mint a magukéi.

*

... És az alatin villában riadtan figyel egy vad, szomorú, tébolyodott császár. Istenem, mi lesz itt — micsoda tüzvész üt ki, micsoda vérbeborulás lesz Bagdadtól Szófiáig, — ha ez az ember most kiszabadul. És a zár már pattan...

Polóniusz.

Öreg hajós vidám zsoltára.

Sötét vizek fáradt hajósa
Örökké vágyó, szomjas ember;
Voltam bus titkok kutatója,
Sorsom síró soppánkodója,
Ki menni készül s menni nem mer.

Evezőm most szelid ivekben
Derüs, boldog vizekbe gázol, —
Megértett titkok ismerője;
Bátran nézek múltba, jövőbe,
Utam derüs bíborba lángol.

Ki bánja már, ha megelőznek
Ügyes sajkások, kis kalózok?
Én az utam régen kimértem.
Merre, hová, már azt se kérdem, —
Öreg hajós, — vigan hajózik.

Árboczon éppen leng a zászló,
Boldog bölcsesség lobogója,
Gályámnak féltett drága terhe,
Az asszonyom szelid szerelme, —
Zászlóm s szívem a karja óvja.

Szállj! Szállj vihar. Zászlónk lobogjon.
Sorsom, útam a szélre bizva,
Én asszonyom e szent szerelmet
Mint drága borral teli kelyhet
Igyuk! — s ne nézzünk vissza.

Dutka Ákos.

Az exotikus herczeg.

I r t a: SZENT-SEBESTYÉNY L Á S Z L Ó.

— Asszonyom, — mondotta Clavelot a sütnél, — nem is képzeli, mennyire megörültem meghívója tartalmának. Hiszen tudja, nincs kellemesebb számomra, mint önöknél ebédelni. Sőt mondhatom — s ezzel nem mondok csekélységet — egy önöknél tett látogatás alkalmával az ebéd maga teljesen mellékessé válik előttem.

A kis Cendriotné mosolyogva tekintett Clavelot tekintélyes poczakjára és kissé gunyosan mondta:

— Csakugyan, önnek hatalmas erőssel kell megbirkóznia, ha étvágyát háttérbe óhajtja szorítani.

De Clavelot nem zavartatta magát. Elégülten folytatta:

— Ismétlem azonban, hogy meghívója mégis nagy öröömre szolgált. A clou, a rejtélyes étel, vagy ahogy ön kifejezte magát: »az exotikus herczeg, akit az ön gyomrának bemutatni kívánok« — nos, szavamra, mindez izgatta inyemet és képzelőtehetségemet. Azt hiszem, kedves férje is többre becsüli az ön összes ajándékainál a meglepetést, melyet az ismeretlen csemege nekünk és neki okozni fog. Ez valóban méltó névnapi ajándék.

A szikár, magas Paulette Ledoux, ki férje mellett ült és minden falathoz egy fél pohárka Beaujolais-t ivott, nevetve kérdezte:

— Mondja csak, Clavelot, ha igazán ugy rajong a távoli országok étkeiért, miért nem utazik? Ez az ön természetnek is jót tenne s alkalmat nyujtana önnek, hogy gyomrának oly titkokat sugjon meg, melyek európai ember előtt eddigelé rejtve voltak!

Clavelot unott mozdulattal válaszolt.

— Ah, — mondta — sem hajópinceszér, sem vándormadár nem vagyok, hogy tengerentúl vivó utakat tegyek. Ez tulsokat vonna el kényelmemből; s végtére erre semmi szükség nincsen. Hiszen a napokban is, daczára annak, hogy csak a Rue des Échellesig fáradtam, egészen misztikus és ismeretlen eledelben volt részem, hozzá még furcsa körülmények s egy mulatságos történet kíséretében.

Mindenki kérdőleg tekintett Clavelotra. De ő pajkosan pislogott.

— Nem tudom, — szabadkozott, — hogy elmesélhetem-e. Kissé... na, hogy is mondjam...

De Paulette közbevágott.

— Ugyan, Clavelot, hiszen nem gyermekbálon vagyunk. Parmentier doktor ugyis eltiltott a fűszerektől s így az ön elbeszélése pótolja számomra a Worcesterst.

Clavelot körülnézett, s a biztató pillantásokra, melyeket az egész társaság feléje lövelt, megadólag bólintott.

— Nos, jó, a jótékony cél érdekében mindenre kész vagyok, bár bevallom, evés közben jobb szeretnék hal gyanánt, semmint mártásként szerepelni, tekintettel az említett állat némaságára.

— A napokban tehát egy barátommal voltam, ki néhány hete tért vissza Cayenneből, ahol egyrészt bufeletjtés, másrészt gazdasági tanulmányi célokból tartózkodott. Mióta hazatért, még nem láttuk egymást, s így az pár órát zavartalanul átcevgeghesünk, meghívott lunchre. Örömmel fogadtam el a meghívást s már féltizenkettőkor csengettem be a színes üvegekkel kirakott ajtón.

— Raymond — igen, önök eltalálták, a derék Raymond Porchetről van szó — maga nyitott ajtót és rövid perczeken belül számos meglepetésben részesített, sötétbarna arcszínét és magával hozott csecse

becsét is beleszámítva. A pompás Crème Chantilly után azonban... de mi az, asszonyom, ön egészen sápadt.

Cendriotné azonban, akihez ez a hirtelen félbeszakítás intézve volt, remegő ajkakkal felelt.

— Oh semmi, — mondta — a mustár kissé erős volt, s tulsokat vettem belőle. De folytassa, Clavelot, csak folytassa!

Clavelot folytatta.

— Szóval, a crème után — beszélte — az inas nagy, lándsaaaku levelekkel diszitett tálat hozott be, melyen hatalmas gömbölyü valami feküdt. Ez volt a csodaétel, a rejtélyes, titkos tünemény. Ennek az »exotikus herczeg«-nek méltóan amerikai származásához, vörös bőre volt és legjobban tán egy óriási paradicsomhoz hasonlított.

Raymond észrevette csodálkozásomat és magyarázólag mondta:

— Ez, öregem, még odaát termett, jófajta guineai dinnye és hónapokig is eláll, ha hidegen tartják.

— Pár pillanat múlva már a gyümölcs-leves husát kóstolgattam és Raymond kaczagva jegyezte meg:

— Utálom ezt a gyümölcsöt és mégis nagy hálával tartozom neki.

— Kérdés helyett ránéztem, s ő felszólítás nélkül beszélni kezdett:

— Tudod, — mondta — hogy egy asszony miatt utaztam Cayenneba, egy asszony miatt, aki viszontszeretett, de nem óhajtotta ezt kézzelfogható érvekkel bizonyítani. Nos, alig érkeztem vissza, napsütött arcom és megizmosodott termetem megtette hatását. Ugyanaz a hölgy, aki nyolcz hónap előtt tudni sem akart rólam, rövid rábeszélés után feljött a lakásomra.

Clavelot-t azonban megzavarták. A kis Cendriotné idegesen ugrott fel helyéről.

Férje megragadta kezét.

— De, Cecille, — kiáltotta — ugyan mi bajod? Cendriotné rekedten felelt.

— Meg kell künn nézmem, vajjon kellőleg be volt-e hütve a parfait — védekezett.

Cendriot erőszakkal leültette.

— Ugyan, — mondta — hiszen ezt sohasem szoktad... és különben is folyton zavarod a beszédben szegény Clavelot-t. Nyugodt lehetsz, parfait-d a cukrászművészet valóságos remeke lesz.

Cendriotné halásápadtan ült le, Clavelot pedig ismét folytatta:

— A hölgy — mesélte nekem Raymond — sűrűn lefátyolozva jött el és helyet foglalt dohányzómban. Kalapját azonban nem akarta levenni, s amint egy bizalmasabb mozdulattal közeledtem hozzá, elutasított és távozással fenyegetett. Sorra mutattam neki valamennyi ritkaságomat és uti emlékeimet. Boldog lettem volna, ha egy igazgyönggyel kirakott szelenczét, vagy egy mexikói drágamüvi karpereczet elfogadott volna. De ő mindent visszautasított.

— Már-már elveszettnek hittem a játszmát, mikor furcsa ötletem támadt.

— Egyet, — mondtam neki — egyet, asszonyom, nem utasíthat vissza. El kell fogyasztania egy szeletet guineai dinnyéből. — Ezzel már csengettem is, s az inas behozta felvágatlanul, pirosan, mosolygóan dinyéim egyikét.

Az asszony rám nézett.

— Nem! — mondta — megitlom, hogy felvágja!

Majd mohó pillantást vetve a dinnyére, zavartan hozzátette:

— Inkább küldje haza, a lakásomra!

Azonnal intézkedtem, s az asszony — hálából-e,

vagy örömében, nem tudom — de megszerezte nekem a legnagyobb örömet, melyet halandó embernek egy egyszerű gyümölcs valaha szerzett.

— Ennek a dinnyének, — fejezte be Raymond — párja az, amelyből te most falatozol.

Pauline Ledoux felkiáltott:

— S a dinnye, Clavelot, halljuk, milyen volt a dinnye?

Clavelot felelni akart, ám Cendriotné újból felugrott és ki akart sietni. Arczán hideg veritek csurgott végig és izgatottságában feldöntött egy borospoharat.

Az egész társaság feléje fordult. A férj izgatottan kérdezte:

— De, Cecile, csak nem a miatt a meglepetés miatt vagy ily izgatott. Ej, nem érdemes ennyire nyugtalanodnod miatta.

Cendriotné egy hangot sem tudott felelni. Egész testében reszketve támaszkodott székére, de mozdulni nem birt.

— Cendriot! — kiáltotta Clavelot — hozzon neki egy pohár konyakot, hiszen elájul.

Cendriot felpattant, a pohárszékhez sietett és töltött. De késő volt.

Az ajtó kinyílt, az inas uj tálczával lépett be és Cendriotné szörnyű sikoltással zuhant végig a padlón.

Mind köréje ugrottak. A zürzavar tetőpontját érte el. A szegény férj ordítva ugrott felesége fölé és félpohár konyakot öntött összeszorított ajkaiba.

Senki sem birta felfogni a gyors ájulás okát. Szívnehézségektől tartottak, s már orvosért akart rohanni valaki, mikor Paulette a meglepetés legélesebb hangján sikoltott fel:

— Oda nézzenek, — kiáltotta és csontos ujjával a tálaló asztalkára mutatott — oda nézzenek!

Mindenki odafordult. A tálczán, melyet az inas az imént hozott, lándsaaaku, sötétzöld levelek között hatalmas piros gyümölcs feküdt. Furcsa, soha nem látott gyümölcs, a csodás, vérvörös dinnye, az exotikus herczeg.

Toll és tőr.

— aug. 9.

A HARMINCZÉVES HÁBORU, amit Tisza és Andrássy az angol idézetek Krupp ágyúival folytatnak egymás ellen, még egyre zug s Gladstone, Chamberlain, Dizraeli immáron egész otthonosan sétálnak a geszti és tiszadobi atyafiak közt. A jámbor parasztok illendően megbámulják a sok fránya angliust — mit keresnek ezek itt... és az angolok visszabámulnak: mit keresünk mi itt? Valóban: mit keresnek ők itt? És hogyha már áthozták Angliából Gladstonet, Asquithot — miért nem hozták át a Themzét is, az angol parlamentet, Londont, az angol buza sikértartalmát, az angol pénzt, gazdagságot és világhuralmat, Bernard Shawt és Walter Patert, az angol lakbért és az angol husárákat, a tengert, a kikötőket, a hidakat és a bányákat — mért csak azt a pár politikust? Egy virágot sem lehet a talajából kitépni, anélkül, hogy az originalitását el ne vesztené... hát még egy politikust! Hiszen amit például Gladstone mondott, az organikusan nőtt ki az angol milióból, el sem választható az angol parlamenttől és az egész brit világtól — hajóستól, pénzestől, gypjastul és kulturástól — maga is egy darab Angolország és ahogy Londont nem lehet egyszerűen áthelyezni Gesztre, vagy Tiszadobra, úgy nem lehet Gladstonet sem. Tessék előbb Angliát csinálni Magyarországból és akkor idehozni az angol politikusokat — czilinderen kezdeni az öltözködést

nem lehet. Tessék számadást csinálni: és az angol fizetési mérlegből, az angol nemzeti jövedelemből levonni a magyart és akkor meglátják: hogy még arra sincs pénzünk, hogy angol idézetek bronzágyuival szereljük fel a vezéreink seregét. Egyébként előreláthatólag úgy járunk, mind a zsidó, aki nagyon kínálta a házát — azzal, hogy mellette folyik el a Duna. De hátha kiönt a Duna? — kérdik; Ojjé — hol van az a ház és hol van a Duna. Ha majdan egyszer egy angol típusú választójogi- vagy adóreformra kerül a sor, hogy fogják sóhajtani mind a ketten: hol van az én házam és hol van Anglia!

JÖNNEK A LENGYELEK, mert Szent István napja közeledik és mert ilyenkor a lengyeleknek Magyarországra kell jönniök, hogy megbámulják a milleniumi emlékművet és gróf Apponyi Albert hangjának a szóközi zamatát. Mi meg fogadjuk őket virágerdővel, bográcsgulyással és gróf Apponyi Albert hangjának a szóközi zamatjával. Így megy ez évről-évré és a lengyelek olyan pontosan állítanak be István-napkor, mint októberben az őszi nátha. Nagyobb jelentősége nincs ennek a romantikus betegségi tünetnek. Valamikor minden nemzet rajongott az elnyomott görögökért, örményekért és lengyelekért. A többiek leszoktak róla, mi pietásból megőriztük a lengyelrajongás romanticizmusát. Pietásból vagy gyöngeségből? Talán mégis inkább az utóbbiból. Gyöngesség ugyanis magunkat mindig a lengyelekkel azonosítanunk. Miért nem az erősek, a hódítók, a diadalmasok után igazodunk? Miért nem alakulnak nálunk porosz, vagy japán, vagy angol klubok és miért éreztünk tiz esztendő előtt a burokkal és most a törökökkel? Mert gyengék vagyunk és tetszik nekünk, ha magunk is elnyomottaknak, lealázottaknak tartjuk magunkat. A magyar Faust szeret teatrálisan sirni és ezért borul esztendőről esztendőre István-napkor Polónia fainak nyakába.

A TITKOK ORSZÁGA. *Nem kell mindjárt Afrikára gondolni a sokat ígérő cím után. A titkok országa ez a mi ugynevezett édes, szép hazánk, ami tele van az ős-keletre emlékeztető rejtélyekkel. Schol a világon annyi titkot nem pattantanak ki a lapok, mint nálunk s Szezám minden héten megnyílik legalább egyszer, hogy megmutassa kincseit: a panamákat, visszaéléseket, a sógor-koma politikát és nemtörődömséget. A napokban például kiderült, hogy mennyi tömémentelen érdekes képzőművészeti anyag hever földolgozatlanul muzeumainkban, grófi pinczékben és vidéki templomokban. Kiderült pedig abból az alkalomból, hogy Colasanti ur itt járt egy kis fölfedező körúton, miután Olaszországban már igazán nincs mit fölfedezni egy aesztetikusnak. Persze, hogy a kitünő olasz meglepő kijelentései nagy gaudiumot okoztak az Akadémiától kezdve az utolsó piktorig — ami különben nem is olyan nagyon Makó—Jeruzsálemi távolság — és büszkén dagadoztak a hönfi keblek, hogy lám, mi mindeniünk van nekünk, amiről nem is tudunk. Hát ez az kérem. Nem is tudjuk, hogy milyen gazdagok vagyunk, mert ha nálunk egy magyar ember akár bejűni valami kutatásokra való helyre, annak előbb bélyeges folyamodványokkal, erkölcsi bizonyítványokkal és protekciós levelekkel kell két esztendeig várakoznia arra a leiratra, amelyben tudatják vele, hogy kérelme nem teljesíthető. Ellenben, ha jön egy idegen ur, akár Colasanti szent József, akár más, az előtt tüstént kinyílnak a berozsdásodott kapuk és a derék idegen csóválhatja kedvére a fejét, mondván: milyen egy elmaradott ország, itt a fene sem törődik a régi képekkel, szobrokkal, miegymással, s ha én nem jövök, még száz esztendeig nem jut eszükbe számba venni a vagyonukat. És a legigazabb a dologban az, hogy csakugyan az olasz signorenak van igaza, ami nem is olyan csudálatos, ha meggondoljuk, hogy Columbus is talián volt s hogy Magyar-*

ország meglehetősen innen fekszik a Jöreménység fokán. Innen vagy tul, attól jügg, honnan számítják, de egy bizonyos: semmi- esetre sem a közelében.

ZÁGRÁB KORÁN ÉRETT VÁROS, viskókkal és Bécsből mintázott terekkel, ahol excellenciás urak és politikai gymnazisták sétálnak egymás mellett: különös a levegője, s a milió, melyben szerbek, horvátok és magyarok halk fogcsikorgatás közben élnek, elég puskaport ad ahhoz, hogy aspirációiknak tekintélyt szerezzenek: ez a kis város ethnologiailag a legkülönösebb konyha, amelyben véres földrajzi ábrándokat főznek. Impulsivak, könnyelműek és fiatalok: a szavukat az életükkel peccsételik, haragudni úgy tudnak, hogy az niár ki sem mondható; haragudni tudnak egy bélyegre, házra, tárgyra s természetesen a bánra is. Áprilisban összetoborozták az elcni iskolásokat s irigylésreméltó naplopás közben sztrájkoltatták őket, ártatlan 8 éves gyerekeket, belenyulnak a hölcsőkbe, ha kell, pelenkával vitatkoznak. A sok groteskség és beszámithatatlan hibák között, melyek a moral insanity bélyegét ütik a Jukics-társaságra, van egy irigylésreméltó tulajdonságuk: a fiatalságuk. Bolondokat csináltak, ártatlan magyar ablakokat vertek be, szidták a lokomotivokat, mert Pestről jöttek; igaz, igaz, de arra gondolunk, hogy milyen imponáló dolgot fognak cselk produkálni, ha egyszer megjön az eszük.

GIESSWEIN PRELÁTUS UR, aki eddig már volt néppárti, azután keresztény-szocialista, majd keresztényfeminista és aki olyan dilettáns buzgalommal foglalkozik a szociológiai kérdésekkel, aminővel azt ma már csak kiskorú bankifjak szokták, eszperanto nyelven fog prédikálni. A prelátus ur ezt Bécsben fogja cselekedni és őszön, amikor is a nemzetközi eucharisztikus kongresszus ott fog ülésezni. Nem tudjuk, a katolika egyház mit szól ahhoz, hogy egy olyan tehetséges papi fia, mint amilyen Giesswein Sándor prelátus, az eucharisztikus kongresszust Ollendorf-féle nyelvtanulmányi séance-szá avatja. Mi nem is a kérdésnek ezzel az oldalával akarunk foglalkozni. Minket jobban érdekel az, hogy miként juthat egy olyan nagy tudású, sőt nagyképeségű humanista, amilyen Giesswein Sándor, ilyen gyerekjátékhoz, amilyen az eszperanto nyelven mondott prédikáció is. Megmondjuk. A dilettantizmus vitte odáig: Giesswein Sándor ugyanis papi ruhába öltözött típusa annak a budapesti társaságbeli ifjunak, aki minden igaz ok nélkül jeles szociológus, kitünően beszél spanyolul, este hat és hét között megoldja a feminizmus összes, no de összes problémáit, este eredetiben olvassa Tolsztojt, éjjel matematikai köbgyököket von ki a Chopin-féle nocturneökből és másnap későn megy be a hivatalába. A dilettantizmus ez, a szorgalmas, hivatlan, semmit alaposan nem tudó, a saját és a mások életét megkeserítő dilettantizmus, amely leköp egy Paul Verlainet (persze egy még élő Paul Verlainet), mert nem ért a kanti bölcészet bírálatához és Bernhard Shawnak is csak azért bocsátja meg, hogy él, mert az óvatos irlandi még idejekorán beiratkozott a Fabion Societybe.

KOMPONÁLÓ AUTOMATA.

(Zeneszerzők öröme.)

A zeneszerző otthon ül bájos lakásában és dolgozik. Ugy, ahogy kedves leánykák ábrándos óráikban elképzelik.

A zeneszerző otthon ül bájos lakásában és ihlete komponálásra hívja fel. Papír és czeruza hever az asztalon; az automata pedig haragos némaságban áll előtte. A szerző felesége lábujjhegyen belép.

— Zavarlak, édesem?

— Igen. Épp most ihletődöm. Légy szives, válts fel egy forintot hatosokra.

— Engedd meg, hogy én dobjam be helyetted...

— Nem! nem! Még azt fogják mondani az irigyeim, hogy a feleségem segített a komponálásban.

(A szerző bedob az automatába egy hatost.)

— Jaj, de szép!... Ez a belépő!...

— Igen, a hősnő belépője. A refrént a kar megismétli...

— Érdekes; lelke van ennek a masinának!...

— Olyan, mint egy ember... Mint egy élő zeneszerző...

— Az ember azt hinné, hogy Lehár van bebujtatva...

— Igen, ez a szám hasonlít Lehárhoz... Ugy látszik, még sem ő van bebujtatva.

— Persze, hogy nem. Ha be van bujtatva valaki, az csak olyasvalaki lehet, aki Lehárból lop...

— Tökéletes szerkezet!...

— Még lop is...

— Ez volt az utolsó akkord! Kár, hogy vége van!

— Majd bedobok még egy hatost! A finálé végett...

A gép működik és a szerző szorgalmasan írja a kottát. Közben megérkezik a librettista.

— Szervusz! Kész vagy a muzsikával?

— Teljesen! Mondhatom, kolosszális jó kondiczióban vagyok. Egyik szám jobb a másiknál. Hát te dolgoztál?

— Igen. Az én automatám is kitűnően működik. Nagyon érdekes operettmesét talált ki és pompásak a dialógusok!

— Holnap készek leszünk... Már megrendeltem a direktor-automatát...

— Hát az micsoda?

— Egy nagyszerű szerkezet. Ha egy hatost dobsz bele és utána bedobod a darabot, nyomban elfogadja és előadatja.

— Akárcsak egy színházdirektor...

— Aztán megrendeljük a siker-automatát, a tantiém-automatát, a külföldi előadásokat biztosító automatát és a halhatatlansági automatát.

Maximus.

Kutya-vizit.

Irta: COLETTE WILLY.

(Téli délután Párisban. Langyos szoba, ahol édesen pattog egy toronyalaku kandalló. A Cziczus és a Kutylus, egyik a földön, másik pedig a párnán hozzákezednek ahhoz a gondos toaletthez, amely a hosszú szieszát követi. Csend.)

KUTYLUS: A körmeim itt gyorsabban nőnek, mint vidéken.

CZICZUS: Nálam éppen megforditva van.

KUTYLUS: Érdekes.

CZICZUS *(keserűen)*: Nem is olyan érdekes. Itt a Kis-Asszony levágja, hogy ne szaggassam a szőnyeget... Végre is *(pukkadozva)* mindazt el kell túrnunk, amin nem változtathatunk.

KUTYLUS: Mit csinálsz ma?

CZICZUS: Én... semmit —

KUTYLUS *(írónikusan)*: Csupa változatosságból.

CZICZUS: Bocsánat, semmi változatosság. Miért örjöntök mind úgy a változatosságért? Változni annyi, mint romlani, csak az az örökkévaló, ami mozdulatlan.

KUTYLUS: Szóval, én már három órája örökkévaló vagyok.

CZICZUS: Te a Kis-Asszonynyal mentél ki az előbb? Mind a ketten zihálva jöttetek haza, csengetyűcsengéssel, ruhasuhogással, tüszkölve az örömtől... Fagyos levegő ölelt körül s amikor lapos homlokomat megcsókolta a Kis-Asszony, ott, ahol a feketés rovátkák egy klasszikus »M« betűt irnak le, éreztem, hogy az

orra hideg volt, mint egy gyümölcs. Ő azt mondja, ez az »M« azt jelenti, hogy: miau.

KUTYLUS: Igen... sokat futottunk az erőd lejtőjén és aztán egy üzletbe mentünk.

CZICZUS: Érdekes egy üzlet?

KUTYLUS: Nem éppen. Ember ember hátán tolong. Egyszerre félni kezdek, hogy elveszitem Őt és bármi történjék is, orromat a sarkához tapasztom. Ismeretlen lábak löknek, surolnak, bökődnek. Visitok, de a hangomat elfojtják a szoknyák...

Mikor kimegyünk, újra van levegőnk, s két szegény hajótörött, Ő meg én, szabadon lélegezhetünk...

CZICZUS: Isten ments ilyen sorstól! Én azalatt nyugodtam éltem itthon. Hogyha a Kis-Asszony nincs a házban, senki sem zavar békés időtöltésemben, amelyet egy okos higiéné parancsol. Miután megettem reggelire a rózsaszínű májat és a tejet, gyerekes és oktalan öröm fog el, és minden nap újra érzem, hogy vad szörbunda borítja testemet. Terpeszkedve és telt hassal a Kis-Ur felé megyek, aki befeketített nagy papirokkal babrál és csendes mosolylyal fogad. Mind a ketten ugyanazon a diványon terülünk el és lomhán emésztünk. Az a papir, amivel játszik, nagyon kívánatosnak és nagyon csörgőnek tetszik, úgy, hogy sokszor a karmommal hasítom szét az ujságparavánt, amit közénk feszít. A Kis-Ur fölkiált, engem csikland az öröm, hanyatt fekszem és valami görcsös táncz rángat. És aztán nem tudom hogyan, minden elbágyad a szemem előtt, befátyolozódik és eltávolodik... Fel akarok kelni, a párnára kuporodni, de az álmaim már elválasztanak a világtól... Ez az a boldog óra, amidőn elmegysz a Kis-Asszonynyal, amikor a ház nyugszik és halkan piheg. Egy fekete és édes álom mélyén gubbasztok, csak a füleim virrasztanak és tájékozódnak, ezek az érzékeny halló-csápok, az ajtók és a csengetyűk tétova neszei felé...

(Hirtelen csengetnek. A Kutylus és a Cziczus megrezzennek és megváltoztatják helyzetüket: A macska, aki eddig ült, mellső lábai köré csavarja eddig lógó farkát, mint egy tollbokrétát; a kutya, aki eddig fekiült, elszántan emeli fel orrát.)

CZICZUS: Ki az?

KUTYLUS: Valamilyen inas.

CZICZUS *(vállat von)*: Nem a cselédlépcsőn csöngettek. Te, ez egy vizit lesz.

KUTYLUS *(felugrik)*: Akkor szüret! Akkor teát isznak és süteményt esznek! Czukrot! Süteményt!

CZICZUS *(sötéten)*: S nekem hallgatnom kell azokat a sipító dámákat, akik végigsimogatnak keztyűs kezeikkel, döglött bőrökkel... Pfu!

(Női hangok — köztük a Kis-Asszony hangja is. — Üveg zaj; az ajtó nyílik, egy parányi angol foxi lép be egyedül, öntelten szedegetve lábát, tánczlépésben halad előre.)

PICZIKE KUTYA *(negédesen)*: Én vagyok az édes, aranyos, iczike Piczike Kutyluska!

(A Kutylus kukkot se szól, a bámulattól és a csodálkozástól kövé mered. A Cziczus méltatlankodva a zongorára ugrik és hajánul és láthatatlanul asszisztál.)

PICZIKE KUTYA *(csodálkozván, hogy nem hallja azt a kitörő elragadtatást, amely mindenütt fogadja, megismétli)*: Én vagyok az édes, aranyos, iczike Piczike Kutyluska! Csak kilenczven grammot nyomok, az örvem aranyból van, a füleim fekete selyemből fényes kaucsukkal bélelve, körmeim úgy csilognak, mint a madár csőre... *(Észreveszi a Kutylust.)* Nini, valaki. *(Csend.)* Helyes. *(Köszönnek, hajlonganak, az orrukat összerétegelik.)*

KUTYUS: Jaj de piczi!

PICZIKE KUTYA: Monsieur... ne közeledjék!

KUTYUS: Miért?

PICZIKE KUTYA: Nem tudom, az Asszonyom tudja miért. Most nincs itt. A másik szobában van.

KUTYUS: Hány éves ön?

PICZIKE KUTYA: Tizenegy hónapos. *(Reczitál.)* Tizenegy hónapos vagyok, az anyám a kutya-kiállításra a szépség-díjat nyerte meg, csak 900 grammot nyomok és...

KUTYUS: Ezt már mondta. Mit használ, hogy ilyen kicsike?

CZICZUS *(láthatatlanul a zongorán)*: Jaj de rut, jaj de rossz szagu, jaj de korcs lábai vannak és hogy mozgatja folyton. Mennyi pénzbe kerülhet egy ilyen kutya!

PICZIKE KUTYA *(nagyon fecsegő és kaczer)*: Én már így születtem. Akár egy muffba is beférek. Láttá az új nyakláncomat? Arany.

KUTYUS: És mi csüng rajta?

PICZIKE KUTYA: Az anyám érme, monsieur, mindig magammal hordom. A Palais de Glasse-ból jövök, örült sikerem volt. Képzeld csak, meg akartam harapni egy urat, aki az Asszonyommal beszélt. Jaj, de nevettek. *(Ide-oda forog és madárhangon csipog.)*

KUTYUS *(félre)*: Jaj de furcsa egy állat! Ez is kutya? *(Meggzagolja.)* Az. Puder-szagu ugyan, de kutyának mégis kutya. *(Fenn.)* Kérem, foglaljon helyet, egészen idegessé tesz az örökös mozgásával...

PICZIKE KUTYA: Kérem. *(Mellső lábait keresztre teszi, hogy megmutassa finom körmeit és lefekszik, mint egy csöpp agár.)* Ön egyedül van itt?

KUTYUS *(a zongora felé tekint)*: Én vagyok magam kutya. Miért?

A PICZIKE KUTYA: Rossz szagot érzek.

KUTYUS: Macskaszag.

A PICZIKE KUTYA: Macska? Mi az a macska? Sohasem láttam. Önt egészen egyedül hagyják?

KUTYUS: Megesik.

PICZIKE KUTYA: És nem nyí? Én mihelyt egyedül maradok, vonitok, unatkozom, félek, rosszul leszek és eszem a párnát.

KUTYUS: Aztán elverik.

PICZIKE KUTYA *(megbotránkozva)*: Elve... Mit mond? Ön, uram, egészen elvesztette az esztét. *(Egyszerre szeretetreméltóan.)* Pedig kár lenne, olyan szép szemei vannak.

KUTYUS: Ugy-e? Sokaknak teszik. Nagyok és kidüllednek. A Kis-Asszony azt mondja, hogy halszemeim vannak. Aztán azt is mondja: »Az ő szép fókaszemei, az ő aranyos varangyszemei...«

PICZIKE KUTYA: Ki az a Kis-Asszony?

KUTYUS *(egyszerűen)*: A Kis-Asszony.

PICZIKE KUTYA: Nem értek mindent, amit mond, de ön rokonszenvesnek tetszik. Mit csinál ma este?

KUTYUS: Én... vacsorázom.

PICZIKE KUTYA: Igen, igen. Azt akarom tudni, itt maradhatok-e, ha kimegy?

KUTYUS: Már kint voltam.

PICZIKE KUTYA: Kocsin?

KUTYUS: Nem, gyalog.

PICZIKE KUTYA: Hogyan gyalog? Én mindig kocsin járok. Mutassa a talpát. Szörnyűség, mint egy kaparóvas. Nézze az enyémet, fölül selyem, alul bársony.

KUTYUS: Szeretném látni, hogy megy a vidéken kavicsokon.

PICZIKE KUTYA: Voltam ott is, monsieur, tavaly nyáron, de nem volt kavics.

KUTYUS: Akkor nem is volt az vidék. Nem is tudja, mi fán terem a vidék.

PICZIKE KUTYA *(ingerülten)*: Már hogyan tudnám. Finom homok van ott, finom gyepp, amelyet minden reggel söpörnek, heverőágy a fűvön, óriási párnák, frissen fejt gyöngyöző tej, az árnyékban alusznak s kis rózsás almákkal játszanak.

KUTYUS *(rázza fejét)*: Dehogy! Fehér liszt borítja az utakat, amely pörzsöli a szempillámat és égeti a talpamat, serczegő, illatos és kemény fű, ahova bedugom az orromat és a nyelvemet a nyugtalan éjszakákon, mert egyedül én őrzöm őket, a Kis-Asszonyt és a Kis-Urat. A kosaramban fekszem és aggódó szívem verése elveszi az álmomat. Egy kutya távolról azt ugatja, hogy a Rossz Ember az uton settenkedik. Hátha erre jön? Hátha rögtön neki kell ugornom vérben forgó szemekkel és krétafehér nyelvvel s el kell nyelnem árnyékalakját?....

PICZIKE KUTYA *(minden izében remegve, szinte magánkivül)*: Jaj, jaj, de félek!...

KUTYUS *(szerényen)*: Ne féljen. Ez sohasem történt meg. De mindez a vidék és az is a végtelen part a kocsis árnyékában, amikor a szomjuság, az éhség, a hőség és a fáradtság reménytelenné és féltéltté tesz, az is vidék...

PICZIKE KUTYA *(janatizáltan)*: És aztán?

KUTYUS: Aztán semmi. Mégis hazaérünk a vödörhöz, amelyben viz sötétlik s ihatom visszafojtott lélegzettel (a Kis-Asszony azt mondja: a nyelve, hosszú nyelve a közepén el van hasítva, mint egy írisz szirma) és friss csöppek kellemesen befröcskölnek égő szemhéjam és poros szemöldököm... Ez és sok más dolog: a vidék.

CZICZUS *(a zongorán, álmodozva)*: Igen, ez és a tavalyi év sok-sok szokása, amely ott hagyja a nyomát a testünkön, mint mi is ott hagyjuk a nyomunkat a párnán hosszú álmok után... Igen, ez a vidék és a szabad éjszakák, a bagoly szomoru rikoltása, aki egyedül sétál a levegőben, oly halkán, mint én a földön... Az ezüst rovarok, akik a lugasra tapadnak és dézsmálják a szőlőt és engemet néznek... A hosszú soványító kura a fal kövén, a sötét füstölő hőség, aztán felkelek átszűrve, hókán, pecsenyévé sülve — de karcsuan s a saisonban megint hódítani fogok a kandurok közt... *(Magához tér, gyilkosan a Piczike Kutya felé pillant)*: Pukkadj meg, bűdös dög, miért idézed fel ezeket az elmult örömeiket! Nem pusztulsz a fenébe, már le akarok szállni erről a hideg zongoráról, ahol mindjárt meggémberednek a lábaim.

KUTYUS *(vidáman, a Piczike Kutya felé)*: Hagyjuk ezt. Ha itt van magam, csak magára tudok gondolni. Érzem, hogy szeretem!

PICZIKE KUTYA *(lesüti a szemét)*: Szerellemmel?

KUTYUS: Persze.

PICZIKE KUTYA: Ilyen gyorsan?

KUTYUS: Eddig is sok időt vesztettünk el.

PICZIKE KUTYA: De... beszélgettünk. Nagyon szeretek beszélgetni. Most már megérttem, miért tiltottak el a fiatal emberek társaságától...

KUTYUS: Hadd udvaroljak magának?

PICZIKE KUTYA: Mi az?

KUTYUS: Ez. Elkezdtem. Kifeszített lábamra ágaszkodok és kis dallamos hangokkal veszem körül magát. Felkunkorodott farkam reszket lihegő szügyem és oldalam tüzes remegésétől egészen piczike leszek és görcsös füleimet önkénytelen művészettel hátracsapom, mintha a nyakam mögé vetném...

PICZIKE KUTYA: Ne közeledjék! Tolakodó...

KUTYUS: Hatalmas lábammal már is megérintem tomporát, ön a foglyom...

PICZIKE KUTYA *(elfut tőle)*: Maga durva!

KUTYUS *(sietősen)*: Csak ne lenne oly kicsi! Nem állhat egy kis székre?

CZICZUS *(izgatottan)*: Hogy megszenteltlenítik

ezt a czeremóniát a gyalázatosak! Ó, ez az előjáték busan paródiázza ki a mi szilaj szerelmünket... Gyilkos hörgések, a megfojtottak sikolyai, lomha tánczok, néma parádé, a farkam királyi pompával kunkorodik fel, ölelkezés, melyben a mártiri gyönyör utolsót sóhajt. Piruljak-e e cinikus pár láttára?

KUTYUS (*inkább határozottan, mint udvariasan*): Mondja drága lelkem, meddig buvócskázik itt?... Gyere, nem bánod meg...

PICZIKE KUTYA (*megbotránkozik, de már beadta a derekát*): Jaj, de rettenetes maga. No, nem bánom, tegyen velem, amit akar...

CZICZA (*fenn a zongorán félelmesen*): Remélem, nem a szemem láttára?

PICZIKE KUTYA (*keresi, honnan jön a szörnyű hang és meglátja a parancsoló állatot, az ismeretlen és sávos monstrumot, a bajusza, a szemöldöke fel van borzolva, a szeme világít és halált lövel... A Piczike Kutya visítva menekül*): Segítség! Segítség! Egy tigris van a zongorán!...

(*Aztán az Asszonya karjaiba ájul, aki éléje fut, gyengéd szavakkal kiengeszteli, kutya-nyelven: »Fifi! Fifi-kém! Te drága, drága dögöm, édes kis dögöcském, piczike kincsem, apró-apró kutya, csöpp kutyuska, kutyuka-butyuka-utyuka« stb. stb. Az ülés jelyik.*)

Krónika II.

Nyári cserkészés.

— aug. 9.

Herczegek nem szoktak hónapos szobákat bérbeadni, de ha már erre a borus mellékjövedelemre szorulnak, bizonyára a helyzethez alkalmazkodnak, taplósipkát tesznek a fejükre, porcellán-pipát a szájukba, szóval átalakulnak kis nyárspolgárokká, akik az albérlőiktől élnek, tehát az albérlőiket tisztelik és megértik. Az a herczeg, aki a lakójával en canaille bánna, nem sokáig kapna albérlőt; Csák Máté vagy Beleznay gróf nem nyithatnának panziót, mert az albérlő is jól tudja, hogy voltaképpen ő a főbérlő. Körülbelül erre a következtetésre jut az ember, ha a nyarat valahogy agyoncsapandó, beutazza Svájcz zeg-zugos vonalait. Csakhogy a végeredmény ez esetben csupán ábrándozás, kisiklott logikai folyamat. Svájcz egy óriási hónapos szoba, a tiszteltreméltó kantonok a gazdák, a Rigi, a Pilátus, a Jungfrau, a vierwaldstätti tó pedig a butordarabok, tükrök, ágyak, mosdószekrények. A magánlakás s a magánélet szentsége a nyári hónapokra fel van függesztve, Buchstól Baselig az ország minden bokrán, hegysüvegén, patakján ez a czédula fityeg: Ez a helység kiadó.

Következne tehát mindebből, hogy Svájcz taplósipkát tesz a Piz Palüre és porcellánpipát nyom a gleccserbarlangok szájába. A kis Svájcz azonban mérgeesebb kakas, mint nagy baloldali szomszédja, fölszáll a politikai, társadalmi és erkölcsi magas lóra, s jó ellátás helyett az egész világnak iparkodik meggyőződést, hitet, szabadságérzetet, életnézetet, sőt általános békét parancsolni. A Tell-legenda, szociális darabokra szeletelve,

még ma is fogalom, elv, delejtü akar lenni, holott Tell Vilmos már csak reklámtábla, míg egy másik nagy erő, a kálvinizmus Helvéciából átrakta fészket a jobboldali szomszédokhoz. A szabadgondolkodást bizonyára senki sem fogja ma a Rütlin keresni, aminthogy Gessler elnémitására sem kellene akkora csatazaj, mint azt Schiller-Baedeker Keresztelő Jánosa — képzelte.

Az a kedves hetvenkedés tehát, amelylyel a hegyek országa szellemi biborpalástba burkolózik és a legutolsó vasuti órében is a testvériség és az egyenlőség Bayardját játszsza, mulatságos anakronizmus, amely körülbelül úgy füst, mintha Vampetics nyolczlovas diszhintón járná be platánfás kertjét és Szent György szabályjával transzirozna a roastbeefet. Sőt a hasonlat lehetne még durvább s néhány osztálylyal lejjebb szállhatna, mert a a természet prostituciója sehol nem megy annyira, mint a Jungfrau árnyékában. Sehol annyira ki nem jegecsesedik a tudat, hogy a természet az ember lánczos kuttyája, törölgető rongya, mint itt, ahol sziklaormokat jégtömböket, fekete szakadékokat úgy mérnek ki, mint nálunk az aszalt szilvát vagy a pattogatott kukoriczát. Nincs orom, amelyet vasut ne igázna le, festői kép, amelyre az üzleti ügyesség ne tenné rá kezét. Kétezer-négyszáz méterrel a tenger színe fölött — tehát körülbelül a lomniczi csucs magasságában — villamos-kocsik bugnak, rikkancsok képes levelezőlapokat árulnak és furcsa szakállu maitre-ek közös és rossz ebédeket talál-
nak. Sem fa, sem bokor, sem állat már nincs körülöttünk, de az automata-szekrények és enyveshátak még vigan mosolyognak ránk. A természet éppen olyan általános forgalmi és köznapi czikké válik, minth a mandolaszappan vagy a cipőkrém.

Épp ilyen mulatságos persze elnézni, hogy a látogató milyen ünnepélyesen vásárolja ezt a krajczáros szappant és a cipőkrémet. A világ minden vidékéről idetódulnak az emberek — és talán nem a legostobábbak, legügyetlenebbek, legtehetségtelenebbek — és kötelességszerűleg elragadtatják magukat; és este szmokingot öltenek. Képzeld, hogy nálunk, a Kerepesi-uton, valaki diszmagyarban venne ötért gesztenyét, s utána elénekelné a Hazádnak rendületlenül. A hagyomány, a birka-logika legszebb palántáit a felvilágosodás és az egyéni haladás fehérkeresztes országában hajtja. A közös felfogás egyenruhája feszül rajtunk, mikor bebarangoljuk a fehér hegyeket és ha a tótágast álló fogaskerekű vasut en bloc visz fel a Rigira, tulajdonképp éppen olyan tradíciókat szolgálunk, mint mikor nagy írónak képzeljük Faludi Ferenczet vagy Ányos Pált. Kasztot alkotunk, amely a kilószámra áruba bocsátott szépnek úgy hódol, mint egy másik kaszt a bőrzejátéknak, vagy a kalabriász-játéknak, vagy a veterán-zenének.

Egyébként: a szegény Rigi szintén már csak muzeális tárgy, olyanforma, mint a zürichi muzeumban az utolsó gotthárdi postakocsi. Ötven kis sikló, fogaskerekű van a Svájczban, amely immár magasabbra és tarkább tájakra visz és a borzongás, amely némely utast az első szakadéknál üzletszerűleg elfog, éppen olyan Überlieferung, mint a Mahlzeit-kivánság, vagy a mellény-

viselés. Ugyanilyen szilárd és fogatlan hagyomány a Pilátus meg az Engadin gondosan kicsinósított hegyei, a négy kanton szinpadiasan beállított tavai. Sőt hagyományban dolgozik a természet is, a meiningeni iskola szerint indulva utnak; távlat, világítás, színek egy óriási egyszeregy rideg szabályai szerint készülnek, sehol semmi hiba, semmi elrajzolás. Ha az ember Helvéciában jár, azt képzelheti, hogy ő Piloty, aki éppen a legszebb álmát aluszsza. S míg művészeti téren ez az édeskés felfogás, ez a fölbokkrétázott matézis dühre ingerelne, itt senki sem tiltakozik, senki sem lázad ellene, hanem békésen legeli le a vasuti kocsik ablakából a kiczirkalmazott havasokat, a lége artis megcsinált perspektívákat és türelmesen elmegy Interlakenbe, St. Moritzba (e bárói rangra emelt Siófokra), ahogy nálunk az emberek elmennek a kiválóbb férfiak temetésére, hogy jelen voltak legyenek.

Mi mégis az erő, amely San-Franciscóból, Bombayból, Szentpétervárról, Tokióból ennyi embert idehoz? A házi orvosok girálta rousseau-i vágy, a természethez visszatérni, idegrendszerünket telefonszámok helyeit hegyekbe, vizekbe, rengetegbe kapcsolni. Vasuti ismeretséget kötni a mindent megbocsátó anyafölddel. Sürgőnyüstilusban megkapni a természettől lényege katalógusát. Gyorsan és pontosan szerezni be egy helyen mindent, sziklát, vizet, fát, völgyet, felhőt, ahogy a nagy áruházakban öt perc alatt csokoládét, babékoszort, csecsemőkelengyét, koporsót és színházjegyet vásárolhatsz. Svájcban mindezt csakugyan házhoz szállítva kapod meg, a maximumot, az *extrait*-t, a tömeget. És megkapod csinos norinbergi kivitelben; a nap fényesre surolja, a tiszta levegő üdévé teszi, az erdő és mező fölvirágozza. Az angol kézműipar se dolgozhat pontosabban és higgadtabban, egy droguista-segéd se lehet kulánsabb. Csak a tárgy lényegében van a hiba.

Mert: nem mi térünk vissza a természethez, hanem a természet jön mihozzánk. És pedig nem a maga igazi durvaszövésű, pikkelyes ruhájában, föld- és gyökérszagával, nagy igazságtalanságaival, zord ökológójával és következtelenségével, hanem: udvarias, idomított ábrázattal, édeskésen, finom fegyverével hatásokra és tömegekre vadászván. Nem a természetet, hanem önmagunkat látjuk viszont a szabályos képecskékben, a magunk olcsó szentimentalizmusát, hagyományokhoz és kegyes hazugságokhoz való ragaszkodásunkat elégitjük ki a barok hegyekben és rokokó fensikokban. Ez a mi társadalmi álmunk: a tökéletes szabályosság, a színeknek, a fénynek szolgai alkalmazkodása, a rend és csend vasárnapi öltözetben; ily ildomosnak és csinosnak óhajtjuk a mindenséget látni, mint egy jó gyermeket, akit jókedvünkben nemzettünk s aki fölött határozott apai jogaink vannak. Ezt a módosított és ruganyos természetet szállítja a Svájc, s a szegény vándor-ember mit tehet: ambróziának képzele a kókuszszirt és legfőlebb lehunyja a szemét akkor, mikor általános meggyőződés szerint a világ legszebb látnivalói tárulnak eléje.

Syrion.

A Garnisonspítál.

Hat óra tájt leszáll a Nap,
Leszáll a Nap,
Utána árnyak szálanak.

Az ablak is most nyitva áll,
Most nyitva áll,
A gondolat most rád talál.

A tejben te vagy a fehér,
Te vagy fehér,
De szájam téged el nem ér.

A sóhajom ott röpködött,
De sóhajom
Megakadt most a fák között.

Megy innen oda sok vonat,
Megy sok vonat,
De nem hallod, ha az tolat.

Mikor bedobsz egy levelet,
Egy levelet,
Nem tartod rajta kezedet.

... Ó szomorú most a spítál,
Oly szomorú,
Fölötte halk eső szítál.

A kapuban katona áll,
Katona áll,
A falhoz dől és sirdogál...

Ambrus Balázs.

A smokk.

Irta: JULES RENARD.

I.

Vernet ur.

Negyven év körül jár; kissé merev és nehézkes, jól öltözködik. Látni, hogy nem ő gondolja magát és nem is maga öltözködik. A felesége gombolja be, tüzedeli, fésüli. Ritkán mulik nap anélkül, hogy a nadrág szép egyenes vasalása el ne gyürödjék, vagy a nyakkendője fel ne csuszszék. De Vernet ur képtelen törődni a toalettjével s épp ezért reggel mindig elegánsabb, mint este.

Gyengéd kékség sugárzik a szeméből, nehéz szemhéjai majdnem állandóan zárva vannak és hunyorognak. Kissé fel kell emelnie a fejét, előre kell hajolni, mint azoknak, akik a pápaszemen át néznek. Szeme alakja — kajánság nélkül szólván — felettébb hasonlít a disznóéhoz.

Az omnibuszon, amelyen reggel ugyanabban az irányban utazunk mind a ketten, Vernet ur előszere-ttel belül ül, ahonnan hosszan nézi a lovak nehéz, rengő farát. A párisi kövezet a legkitünőbb állapotok nyúvi el. A rendőrség figyelmeztetését Vernet ur mindig betartja, sohase száll le, míg a kocsi egészen meg nem áll. De holmi megbocsátható, hamis szégyen miatt sohase kéri meg a kalauzt, hogy miatta állítsa meg:

megvárja, míg egy nő szól s akkor él az alkalommal. Ha senki se szól, makacsul vár, túlhalad a célon, a következő állomásig megy és azután szépen visszaballag.

II.

Vigyázat!

Ó, nagyon is résen vagyok! A legutóbbi esetem igen óvatossá tett. Épp most »hagytam el« egy tisztes családot, amelyet szerettem, talán nagyon is beleborzadok, ha arra gondolok, milyen megaláztatás ért. Eztán csak gyanakodva közeledem az emberekhez. Hogyha a kaland később csütörtököt mond, kell, hogy legalább azt vághassam a szemébe gögösen és kimerően:

— Nem emlékszik, ön nyujtotta nekem a kezét?

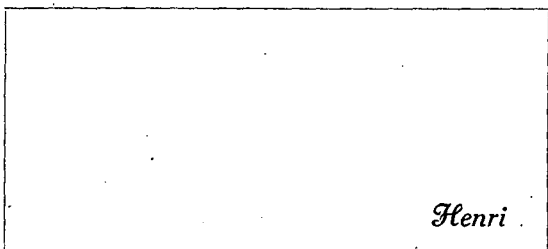
Ha pedig korhol, azt felelem:

— Ön kereste a barátságom!

Mihelyt megölelnék, bölcs előrelátás arra a pillanatra gondolni, amikor majd felpofoznak.

Figyelem őt, látom, hogy jön.

Egyelőre csak a névjegyünket cseréljük ki.

Vernet ur rámnéz.

— Csak ennyi?

— Igen, — mondom haraggal, — csak a keresztnévem irtam a névjegyem csücskébe, mint egy aláírást. Föléje egész könnyen odabiggyeszthetek pár sort.

Vernet ur mosolyog és szól:

— Nagyon szeretem az eredeti embereket!

De udvariasságból, vagy közönyből nem kér közelebbi felvilágosítást.

Üdvözöljük egymást és kalapjaink horzsolják az omnibusz plafonját.

III.

Fokról-fokra.

Ahogy a horgolásnál az utolsó bogból kihuzzuk a megkezdett szálat, beszélgetésünk minden találkozáskor az előbbi diskurzus utolsó szavaiba kapcsolódik. Csak pedzzük a dolgot, nem sietünk. Egyszer Vernet ur megmondja, hány éves; máskor, mennyit keres: 1500 frank. Sok ügye van. Ügyei jól mennek. De az a legkellemesebb, hogy évente két hónap szabadsága van.

Lassan, fokról-fokra kirajzolom az életét.

Ma elárulta a felesége keresztnévét: Blanche-nek hívják. Elfelejtett neki új kézelőt adni.

Közlékenyebb is lenne, hogyha nem volnék oly tartózkodó. De nem szokásom ajtóstól berontani. Csak kivételesen.

Néha veszteg maradok, néha tettetem, hogy nem is látom, és bár integet, felmászok az omnibusz tetejére, és néha az is megtörténik, hogy a bizalmát visszautasítva, elveim ellen udvarias vagyok és felajánlom a helyemet egy öreg nőnek, aki a Perronnon inog.

Vernet ur kérdezi:

— Micsóda a foglalkozása?

Felelek:

— Szóra se érdemes; három csemetét fogok a betüre.

Vernet ur úgy tesz, mintha értené, mert szereti az eredeti embereket.

— És jól tanulnak?

— Ki hogy. Mind a három kedves ficzko. A legidősebb jobb eszü, mint a fiatalabb, a fiatalabb jobb eszü mint a harmadik. Minden reggel két óra hosszat vesződöm velök.

— Szóval házitanító.

— Igen, igen. Együtt unjuk magunkat én és a tanítványaim. De élni kell, azaz segíteni kell a családomat. Most mennek a gimnáziumba. Minő kár! Mert nekem is két hónapos szabadságom van, az estém mindig szabadok, lenne időm dolgozni.

Ismétlem a szót: »dolgozni«, tulozva a hangsúlyt és a gesztust. Vajjon eljött-e az ideje, hogy kirukkoljak mindennel?

IV.

Már megint egy író.

Vernet ur: Igazán, csak a feleségemnek veszek ujságot, mert nekem nincs időm elolvasni. Alig hogy bepillantok a napihirekbe és a tőzsdébe.

Henri: Ez untig elég, de mondja, legalább érdekes, amit mi irunk?

Vernet ur: Ön is ir az ujságokba?

Henri: Néha.

Vernet ur: Mit?

Henri: Ó, szóra se érdemes. Ezt és azt, hol az egyikbe, hol a másikba. Mindenüvé egy kicsit.

Vernet ur: Sohase láttam a nevét.

Henri: Nem csodálkozom rajta. Álnevek alatt írok. Még olyan fiatal vagyok, nem merek kiállani. Aztán családom is van.

Vernet ur: Mik az álnevei?

Hirtelenül egy csomót találok ki. Amikor az elsőket hallja Vernet ur, rázza a fejét. Az utolsókat azonban megismeri.

— Igen, azt hiszem, láttam valahol.

A csel-sikerült. Én is azok közé tartozom tehát, akik ujságokba írnak. Vernet ur közeledik hozzám. A házitanító táskája már nem oly unott előtte: talán egy cikk kuksol benne. A köztünk levő korkülönbség is eltűnt. Hasonszőrü embereknek ismerjük egymást.

Vernet ur: Szeretnék öntől valamit olvasni.

Henri: Amit eddig irtam, azt nem érdemes megmutatni. Várjon, míg a regényemet befejezem.

Vernet ur: Hogyan! Ön könyveket is ír?

Henri: Könyveket! Ez sok lenne. Egyszerűen csak pusztítom a papírost.

Vernet ur: Képtelen lennék megítélni, hogy egy könyv jó-e vagy rossz. Nem ismerem ki magam, egy kukkot se értek hozzá. De azt belátom, — bármint is van — kutya jó fejének kell lenni annak, aki regényt ír, hogy a mesét ügyesen szője, tájékozza magát az alakjai között és össze ne téveszsze Pétert Pállal!

Az omnibusz sarkában vagyunk, a legvégén és mig a kalauz a koci másik végén átszállókat ad, komolyan ülünk. Ugy látszik, hogy erkölcsi kapcsok szövődnek közöttünk.

Suttyomban a köpenyem alatt átnyujtom Vernet urnak igazi névjegyemet, a kis versfüzetkémet. Ezt annak a tiszteletreméltó családnak a költségén nyomattam ki, melyet »elhagytam«. Mindig van nálam egy példány. Gondosan elő van készítve, hátha valami hirtelen viszony keletkezik. Vernet ur kinyitja, némán. Az ajánlás hízegő, kiváló tisztelettel. És azután most kap életében először tiszteletpéldányt, olyan nyomtatványt, amiért nem kell fizetnie. Ennek ellenében egész egyszerűen meghív vasárnap délután feketekávéra, egy óra felé. A felesége is tudja. Várnak.

Kézfogásunk hosszú, nagyon hosszú, a padok mentén kezdődik, a Perronon folytatódik s a lehágón is tart még.

V.

Bemutakozás.

Ujra várakozom. Most egy nyárspolgári családba pottyanak, vagyis olyan emberek közé, akik másképpen gondolkoznak, mint én.

Aki nem úgy gondolkozik, mint én, az nyárspolgár.

Na, ime, készültem az első vizitre. Azzal a biztos tudattal mentem hozzájuk, hogy imponálni fogok s féltem is, hogy nem fognak megérteni. Ugy határoztam el, hogy megint idézni fogok, kevésbé ismert írókat péccézek ki s már ezzel is meghódítom őket. Amikor gesztikuláltam, a karom elbiggyedt, a térdem megremegett, a nyakam előre rezzent s ezek a gesztusok csak választékos kifejezéseim ragyogó projekciói voltak.

Kivágtam a rezet?

Ugy emlékszem, hogy nem vallottam szégyent.

Kávét ittunk. Azt mondtam, hogy jó, de kicsit forró. Vernet ur a pinczéről beszélt. Természetesnek találtam, hogy bor is van benne. Nem tudtam megkülönböztetni a finom pezsgőt és a bolti pálinkát, de mégis azt állítottam, hogy a likőr a kis kék poharamban öreg lehet, én legalább úgy érzem.

VI.

Vernetné.

Mikor Vernetné és én beszélni kezdtünk, Vernet ur elhallgatott.

— S ön, asszonyom, vajjon mivel szórakozik?

Azt mondtam »vajjon«, általában szeretek ilyen apró szócskákat használni, amelyek szorosabbra fűzik a mondatokat, mert — nézetem szerint — ez imponál a többieknek.

— Kicsit olvasgatok, — felelte.

Rögtön kimondom Baudelaire és Verlaine nevét. A nő bevallja, hogy egyiket se ismeri s én ahelyett, hogy szigorú, vagy résztvevő arczot ölténék, mint az, aki valami tudatlanságot fedez fel, hanyagul mondom:

— Sebaj!

Hagyagul ismétlem, hogy sebaj és dicsérni kezdem a nőt, aki semmit se tud.

De Vernetné tiltakozik.

— Mégis valamit konyitania kell a történelemhez és a földrajzhoz.

— Persze, — mondom — és a számtanhoz.

— A zenéhez, — mondja ő.

— Helyes, zongorázzék is, de csak egy ujjal.

Nemsokára mindenbe belemegyek. Eléggé jól bevált. »Művésziesség« mondta művészet helyett. Szerette a festői költészetet és a költői festészetet. Időnként szerette volna művelni a lelkét, mint ahogy üdülésből és egészségi szempontból tornászunk. Nem titkolta,

hogy egy könyv szebb helyein szemét előntötték a könyvek. Mégis sokat szenvedhetett, és amint a keserűségeiről beszélt, az életét egy hordóhoz hasonlítottam, amely ide-oda gurult, most a mélyén seprő ül s öt perc multán, hogy a nőt dicsértem, aki semmit se tud, hal-kan dicsőíteni kezdtem a nőt, aki mindent tud.

VII.

Idill.

Nincs gyerekek és unatkoznak. Epp jókor érkezem. A költőt hamisan és helyesen itélik meg, azaz nem látnak benne holmi lángoló ifjút, egy sovány örültet, egy éhenkórászt és földönfutót, egy legendás és félelmes szentet s mégis úgy bánnak vele, mint egy eredeti és kivételes lényvel.

Ha dolgozik, ajkukra teszik az ujjukat és így szólnak:

— Dolgozik!

Ha semmire se gondol, így szólnak:

— Hagyjuk merengeni!

Vagy ha ujját a homlokára nyomja:

— Mi történhetik most a fejében?

Kezem rövid hajamhoz emelem, mint hogyha a félrecsuszott dicsfényt igazitanám meg rajta.

Vernetné gombokat varr a férje alsónadrágjára.

— Maga boldog, — mondja — hogy életét a művészetnek szentelheti!

Ezen azt érti, hogy életem a művészetnek adom, neki ajánlom és neki áldozom fel. Kicsit papnak tart s bókol a hivatásomnak.

Bevalljam-e, hogy nincs is hivatásom, hogy csak bölcs óráimban firkálok verseket, mert az apám egyelőre egy kis évjáradékot ad s ügyesen fenn kell tartanom az illuzióit? Szeretne valamit faragni belőlem, az éjszakát is nappallá teszi, míg egy napon majd észreveszi, hogy a fia közönséges léhűtő és aztán mindent beszüntet.

— Különben, — mondja Vernet ur, aki a saját gondolatait követi és most az enyémet surolja, — az apának kötelessége, hogy a saját szájától is megvonja a falatot s a fainak adja.

Igaz, de ez lázító, s ha az anyám elvonná a falatot a szájától, udvariasan megkérném, hogy csak tegye vissza.

Vernet ur cigarettázik, mert mindennap tíz óra-hosszat dolgozik abban a gyárban, amelyet igazgat. Szemhéjai inognak, mint a rosszul bekapcsolt zsaluk. Néha bezárulnak. Erőlködve nyitja fel s ilyenkor kissé megráncosodnak. A dióhéjhoz hasonlítanak. Cigarettája minden pillanatban elalszik. Meggyújtja. Megint kihamvad. Viaskodik vele. Olyan, mint hogyha cigarettákat enne.

VIII.

Vernet-né.

Gombokat varrni nem valami költői dolog! Mégis szükséges, hogy az alsónadrágok jól álljanak. Vajjon most is úgy fog finomkodni, mint multkor? Mert ő mindabban, amit tesz, gondol, vagy mond, megkülönböztet »költői« és »nem költői« dolgokat. Osztrigát enni költői, de levest enni nem költői. Azt mondani: »Vernet«, előkelő, azt mondani: »az uram«, közönséges. A szavakat, mintha szennyest válogatna, kielejjezi, s például a »mell«-et a prózai oldalra vetette, míg a »kebel« a költői oldalon foglal helyet.

Vernet egyszerre felocsudik zsibadt álmából s mint egy jós, akit a babérlevelek gőze és bűzös párák elkábítottak, kijelenti nekem:

— Boldogulni fog, fiatalember!

Remélem, bizakodom, terveket szövök a puha zsölyében s ujjaimmal simogatom a bojtokat. Jól bettem, s szükségét érzem, hogy valaki érdeklődjék a jövőm iránt. Lábam kinyulnak, szétterpeszkednek a parketten és mozognak, mint a kutyának a farka, mikor simogatják:

Nem dohányzom. Azt mondják, semmi hibám sincs s úgy hiszik, hogy nem egy nőcske szoktatott le a dohányról és az itálról, hanem a nagy ember előrelátása, aki a jövőre készül. Felemelem fehér kezeim, hogy a vér ne tódulhasson belé. Verseket kérnek tőlem.

— Verseimnek az az egyetlen értéke, hogy nyomban kipárolognak a fejemből. Nem kellemesebb csevegni erről-arról, mint régi barátok, akik már váltig ismerik egymást?

Végre van egy eszmém: arcom sápadtsága, a szomorúságom éppen illik hozzá.

Vernet ur, minthogy a cigarettája nem szelel, szipákolni kezdi.

— Te drága! — mondja neki a felesége.

A férj egyre szipákol. Fogai dohányszálakat harapnak. Némelyik kiesik a szájából, lehullik, már egy csomó nyüzsög a mellényén, mint a rovarok. Nem tudni, a szájából, vagy az orrából jönnek-e.

— Halljuk, Henri ur, mondjon valamit!

— Nem, ma este nem. Majd máskor, ha jobban leszek disznóvalva!

(Folytatása következik.)

Saison.

Dóping.

— Csöndes beszélgetés. —

(A beszélgetést két előkelő ló folytatja egy gyönyörű istállónak két egymás mellett fekvő boxában. E lovak már megették az esti abrakporciójukat, megitták a maguk vödöröske vizét s miközben a lovászgyerek, aki távolról sem olyan intelligens, mint ők, horkol és szerelemről álmodik, e két lovak megbeszélnek a napi-eseményeket. Hogy én megértem, amit beszélnek? E pillanatban nem jut eszembe, hogy hijják a magyar népmeséknek azt a fűvét, amelynek az a csudatékony ereje van, hogy aki a birtokába jutott: érti állatok és növények szavát. Tehát nem hazudom azt, hogy e fű nálam van. Hanem csak annyit mondok, hogy napközben annyi számár beszédet hallok és megértem őket, mért ne érteném meg este, amit okos lovak csevegnek. Ne tessék haragudni, hogy a banális ELSŐ LÓ és MÁSODIK LÓ vinyettájú megszólítást alkalmazom, de az olvasónak nem szabad elfelejtenie egy percig sem, hogy lovak beszélnek egymással. Mert a lovak esetleg egy-egy egyszerűbb ostobaságot is fognak mondani és akkor azt lehetne hinni, hogy mégis csak emberek intézik egymáshoz a szót.)

ELSŐ LÓ: Most rájöttek a doppingra és most nagy kavarodás lesz miatta. A trénerünket elkergetik, a lovásziuknak kihúzzák a fülét s egy állatorvos fog molesztálni bennünket állandó jelenlétével, egy állatorvos, aki inkább állat, mint orvos s akit már régen

fel kellett volna ruházni a doktori czimmel, mert épp-ugy nem ért a mesterségéhez, mint az emberek orvosai.

MÁSODIK LÓ: Hagyjuk az orvos-problémát, amit majd más alkalommal intézhetünk el, maradjunk meg a doppingnál és mondja meg ön nekem, hogy valóban megbotránkozik-e rajta?

ELSŐ LÓ: Meg. A lapok is azt írják, hogy botrány, hogy felháborító skandalum, hogy...

MÁSODIK LÓ: Ne folytassa. Nem kell mindent készpénznek venni, amit a lapok irnak, ámbár, amit irnak, valóban majdnem mindig készpénz. De nem az olvasónak, hanem a kiadónak. Kérdem én öntől, mint józan és belátásos lótól: mi a dopping?

ELSŐ LÓ: A dopping nem egyéb, mint a bennünk lovakban lévő képességek mesterséges felfokozása.

MÁSODIK LÓ: Az. Csakugyan az. Vajjon az a képesség, amit mesterségesen felfokoztak: nem a mi képességünk-e? Ki futja azt, amit én futok, ha izgatószeret kaptam? A szomszéd? Nem. Hanem én. Tud-e ön ugy futni, ha izgatószeret kap, mint én? Nem tud. Vagy jobban tud. Egyformán futni semmi esetre sem fogunk, ha pontosan ugyanannyi izgatószeret adnak is be önnek, mint nekem. Ha én pezsgőt iszom, én egészen másforma ló vagyok, mint ön. Az emberek sem egyformák, mikor isznak. Az egyik röpülni szeretne ilyenkor, a másik egyetemi tanár akarna lenni, a harmadik népdalokat dalol, a negyediktől harapófogóval sem lehetne egyetlen szót kihuzni. De ezt csak ugy mellékesen jegyeztem meg. A lényeg a következő: Vannak képességek, amiket csak az izgatószeret kényszerítenek ki az emberekből. Ön ismeri nyilván Poe Edgar poézisét? Nagyon sok ló ismeri. Ime, abban nincs egyetlen sor sem, amit írjuk józan fővel vetett volna papírra. De a nevezett költő értékének megítélésénél ez a szempont sohasem játszott szerepet. Mert a versek szépek. Ki mondaná, hogy nem Poe irta őket, hanem az izgatószeret? És aki mondaná, helyesen beszélne-e? Nem kell-e örvendenie az emberiségnek, amikor olyan kincsekhez jut, amiknek alkohol, ópium, morfium vagy hasis a bányászai? Amit az ember álmodik alkoholtól, ópiumtól és morfiumtól: az alkohol, az ópium, a morfium álmolta-e? Továbbá minden ember ugyanazt álmodja-e ugyanattól az izgató ágenstől?

ELSŐ LÓ: Ágens az ügynök, mi?

MÁSODIK LÓ: Ez esetben nem ügynök.

ELSŐ LÓ: Egyszer ügynök, egyszer nem?

MÁSODIK LÓ: Különben, ha akarja: ügynök. Az az ügynök, aki elmegy az agyhoz és megköt vele egy olyan üzletet, amit e személyes érintkezés nélkül megkötni lehetetlen lett volna. Rábeszéli az agyat valamely olyan termelésre, ami különben esze ágában vagy esze tekervényében sem lett volna. És ebből olyan nagyszerű dolgok támadnak, amiket az emberiség még egyetlen esetben sem utasított vissza. Honoré Balsac feketekávéja, Edgar Poe szilvóriumja, Oscar Wilde morfinja: csupa dopping. Hol jelentettek be óvást ellenük?

ELSŐ LÓ: Igazságnak látszik.

MÁSODIK LÓ: Nemcsak látszik, hanem az is. Már most vannak emberek, akiknek nincs szükségük izgatószerre ahhoz, hogy alkossanak. Nagyon örvendek. De vannak olyanok is, akik az izgatószer nélkül megmozdulni sem tudnak. De tessék várni. Megkapják a dópingot s akkor repül az elméjük. Ohó! Ne gondolja, hogy mindegyiké! A szegény riporter-kuli magába-spricczelheti Arábia minden fűszerét, felőnteti egész Epernay városát, összes gyárhelyiségeivel és pinczéivel együtt, fantáziája mégse lesz, csak hazudni fog, két méterrel a tenger színe fölött. S valamely generálisból akkor sem lesz Moltke, ha leleget egy egész kert zöld mákot, amely tudvalevőleg ópiumtartalmu. És vannak híres magyar politikusok, akikbe az egyesült európai orvostudomány sem tudná beleizgatni, hogy minden mondatban alányt is, állitmányt is mondjanak. Ön tudja a francia közmondást: *Ou il n'y a rien, le roi perd son royaume.* Ez magyarul is megvan, noha nem ilyen érdekesen. *Ahol nincs, ott ne keress.* A dóping nem olt bele képességeket senkibe, csak megmutatja őket, ha vannak. Mit mondjak önnek: a mikroszkóp a természettudomány dópingja, a távcső a csillagászaté. Amikor kitalálták őket, voltak is, akik csalást emlegettek. És dóping a gőz, amely hatvan kilométerrel viszi az embert, és a benzín, amely százhuszszal rántja tova *ma*, holnap talán kétszázszal.

ELSŐ LÓ: Tehát mit gondol ön?

MÁSODIK LÓ: Én a következőket gondolom. Az, hogy mi futunk, fölösleges. De csak úgy fölösleges, ahogy fölösleges regényt írni, színpadon szindarabokat játszani, beszédközben ötleteket mondani. Mindezeket az emberek mégis gyakorolják, mert hozzátartozik az embervoltukhoz. Nos, mi futunk, mert mi lovak vagyunk, azt mondják, hogyha megyés-püspökök volnánk, akkor nem futnánk. Ha futunk, akkor fussunk minél sebesebben.

ELSŐ LÓ: Vagyis?

MÁSODIK LÓ: Nagyon egyszerű. Tessék minden lovat dópolni. Lesznek, akik nem bírják ki; ezek dóping nélkül tudnak majd kitűnően futni és lesznek, akik a dópinggal ragyogó eredményeket futnak bele a történet évlapjaiba.

ELSŐ LÓ: De kedves jó uram, mi lesz a fogadásokkal?

MÁSODIK LÓ: Ezt ne említse, mert dühbe ugrom. Ki mondta az embereknek, hogy fogadjanak? Ki áll oda a költő mellé, mikor a tollat a kezébe veszi, hogy fogadjon: hosszú novellát ír-e, vagy rövidet, bárgyu történetet, vagy ostobát, vagy esetleg társadalmi regényt, amitől az isten mentse meg bennünket. És aztán ön azt hiszi, hogy amikor nem dópolnak bennünket, akkor mi úgy futunk, ahogy tudunk, ahogy a lábunk tehetségéből telik. Tudja ön, mi a zsoké csizmája? Tudja ön, mit suttog a bokor, ha megrezenti a szellő és mit suttog az *owner* a trénernek, a tréner a zsokénak, mikor a mázsálónál harangoznak? Tudja ön, mit izent Kossuth Lajos és tudja-e, hogy

mit izen a bukméker, ha egy-egy ló tul van terhelve nála? Mindezt ön nem tudja, tehát semmit sem tud. A dópinggal a ló csalja meg a publikumot, de hány-szor csalják meg a lovat? A szügyem elfacsarodik, ha rá gondolkodom, hány-szor lehettem volna első, egy deczi spricczer és egy deka morfin nélkül, amikor jó utolsó-nak kellett lennem. És akkor olvasnom kellett, amit a sporttudósítók összeirtak rólam. Pedig keserves az!

ELSŐ LÓ: Miért, miért?

MÁSODIK LÓ: Mert én ló vagyok és megtanultam olvasni, de azok úgy lovak, hogy még írni sem tudtak megtanulni.

Gábor Andor.

HETI RIGMUSOK.

Fohász.

Aludni térek, istenkém, atyám,
E nagy melegben vajhh gondolsz-e rám?

Küldsz-e holnap esőcskét, langyosat,
Mellőzvé a dörgést, a hangosat?

Mert biz a viharok jó hidegek,
Őket nem bírják ki az idegek.

És küldsz-e egy kis hívesebb szelet,
Amely lehütné e hév kebelet?

Vagy küldsz-e egy még kiválóbb kegyet?
Tizenkét drága uszoda-jegyét?

S erőt, hogy Pestnek uszodáiban
Ne fulladjak meg könnyen és vigan?

Avagy küldesz tán e városnak észet?
Észet, amely utcát öntöztetni készet?

Hogy spriccztól legyen finom-nedves ő,
De ne, ha ugyis esik az eső.

És küldsz-e a városba tereket,
S rájuk minél kevesebb gyereket?

S nem lehetnc, ha gyerek van elég,
Kevesebb a baka és a cseléd?

S nem küldenél-e a ligetbe fát?
S a verklínél jobbfejta muzsikát?

És amely üditse a szemeket,
A fára lombot, ne csak szemetet?

Egyáltalában, istenkém, atyám,
Attól félek, hogy nem gondolsz reám.

Pikk.

Diana-krém, Diana-szappan, Diana-pouder, a legkitűnőbb arczápolószer, 50 fillérért mindenütt kapható. Egyedüli készítő Erényi Béla Diana-gyógyszertára, Károly-körút 5.

INNEN-ONNAN.

Czímképünkhöz. Ghazi Mukhtár... a nevét az orosz-török háboru dörgő fergetegében kapta s a vérkereszttségben nyert nevet most vérellírja Sztambul falaira. Később talán — ha elzuhog a forradalmi zápor — és a béke szivárványában ivelődik ki a jelentősége: más szemmel nézi a szájtátó, megdöbbszent világ... most csak egy félelmetes keleti paczifikátort látnak benne, egy »reakzionárius« Isten ostarát, aki golyók jégveréseivel készül tönkre tenni az ifju-törökök rothadó vetését. Nem tehetünk róla: az új török miniszterelnök egy régi magyar miniszterelnököt juttat az eszünkbe — Ferencz József legvitézebb katonáját, véres hadjáratok diadalmas hőstét, aki — miután egy nagy darab Európában megállotta a sarat — politikai szajkók közé küldetett el rendet teremteni. Szajkók közé került Ghazi Mukhtár is — de a sok szajkó-sóhajból ott égháboru lehet, amely könnyen lerázhatja az élet fájáról a halál hőstét, a glóriózus hadverót. Most ott áll a romok közt és borosan keresi a helyet, amely hazáinak az új viszonyok közt kijelöltetett volna. És nem tudja, hogy azt a helyet már betáblázta Európa...

× **Az utolsó forduló.** A csontvitéz összecsapta zörgő bokáit a bálkirálynő előtt, finom mosolylyal meghajolt, ráfűzte karját az aranyhaju leány derekára és nesztelenül, puhán belevitte a fordulóba. De milyen volt ez a forduló! Nem parketten, nem kopott bársonyok között, nem fáradt cigányok muzsikájára, nem, nem, ez a forduló egészen más volt. Ennek a tournak a terme az egész világ volt, a rétek, a nyári zöldben csillogó mezők, az országutak, az ezüst patakok, az a színes, tarka, csodálatos szőnyeg, amelyen végigtánczolni az élet legnagyobb gyönyörűsége. És a csontvitéz végigröpítette ezen a szőnyegen a bálkirálynőt; ösztövére lába mértföldeket lépett és vitte magával a tánczosnőjét, aki mögött sok, sok kilométeres gyorsasággal maradtak el rétek és a halmok. És a zene, az élet zenéje, a buszú életé, amelyet olyan gyönyörűnek, hatalmasnak, isteni-nek érez az ember, amikor száguld vele az autó, mikor az élet semmivel sem bizonyosabb, mint a halál s mikor ezen a szent küszöbön hatalmas, pazar rythmusokban zug fülünkbe mindaz, ami az életben szép volt, jó volt, csodálatos volt, amire jól esik visszaemlékezni. Erre a muzsikára folyt a táncz, a bálkirálynő aranyos haja lebegett a szélben és összefolyt előtte a mindenség. Azután... a zene egyszerre elhallgatott, a csontvitéz megtorpant, meghajolt és a következő pillanatban a bálkirálynő kitekert nyakkal hevert az árokban. Az utolsó forduló lejárt, a bálnak vége volt s a messzeségben megkondultak az örök hamvazó szerdának, a Halálnak gyászos harangjai.

4 **A költő feje.** A weimari Schiller-koponya veszélyben forgott a héten. Miután a bélésén már régen meghiztak a kukacok, most a meszes vázát kezdte ki egy még szívósabb kukac-fajta, egy anatómus. És ebben az esetben csakugyan nem babra ment a játék, mikor a szigoru professzor föltette a kérdést: fej vagy irás? Irott dokumentumok voltak a kezében, amik csalhatatlanul kimutatták volna, hogy a weimari híres koponya agyával Schiller soha sem gondolkodott. Szerencse, hogy csak kimutatták volna, mert valaki közbelépett; megvette a veszedelmes anatómus bizonyítékait és tüzre tette azokat. Hogy ez a valaki nem a Gondviselés volt, azt talán még a weimari nagyherceg sem hiszi, ha ugyan egyáltalán van ott nagyherceg. A Gondviselés nem ad készpénzt egy költőért, még akkor is bajosan, ha az a költő már régen halott is. Ellenben azok, akiknek Schiller koponyája még most is kamatozik, hamarabb hajlandók lehettek egy kis pénzáldozatra, ami különben nem is

annyira rájuk nézve jellemző, mint inkább az anatómusokra, akiknek most kezd fölmenni a gyertya. Mert ime, hallgatni csakugyan arany, elhallgatni meg pláne törvényes érczpenz, csak hogy mig ezt eddig csak az álhirlapírók tudták, most, ugy látszik, tudósok is fölfedezték. Így szüli egyik fölfedezést a másikat, avagy így marad meg Schiller koponyája továbbra is káposztának, amin már nem is egy, de két kecske lakik jól egy-szerre.

* * *

— **Kada Elek.** A híres város abban az időben, amikor Kecskemétet ilyenképpen elnevezték, talán, valószínűleg, sőt bizonyosan nem is volt híres. Mert hogy miért lett volna az? Talán a cigányok miatt, vagy mert homok volt körülötte, avagy mert magyarok laktak benne? Mindezek igen tiszteletreméltó jelenségek, de én bizony semmi híreset nem látok bennük és bámenyire nézegetem visszafelé a históriát, sehogysem tudok benne olyasvalamit felfedezni, ami Kecskemétet erre a nevezetes jelzőre érdemessé tette volna. Én azt hiszem, hogy évvel a jelzővel, csakugy, mint a többi történelmi jelzőkkel, baj van. Ennek a jelzőnek sincs rációja, ezt is csak ugy kitalálta valaki, mert éppen jókedvében volt, vagy mert himnek kellett a nóta köntösére, avagy éppen csak hogy a nagykorosiek megpukkadjanak. Alapjában véve azonban a nagykorosieknek van igazuk, amikor azt állítják, hogy az ő városuk csak olyan joggal híres város, mint Kecskemét. A nagykorosieknek ellenben kár örülni; korán örülnék ökelmének. Mert lehet, hogy a multban alaptalan koholmány volt ez a jelző, de a mult elmult, ma pedig — az Úrnak ezerkilencszáztizenkettedik esztendejében — nem tudok hamarjában magyar várost, amelyet több joggal és szivesebben mondanék híresnek, mint éppen Kecskemétet. És ami több: ma már meg is tudom indokolni ezt a jelzőt. Mert ma már európai a gyümölcskivitel onnan és a kofák angolul meg francziául tanulhatnak, mert levelet kell írni a baraczkok irányában Liverpoolba az ottani kollegáknak, lévén Kecskemét fontos tagja a világkereskedelemnek. De még más is van ottan. A Műkert árnyas fáit közt a magyar művészet kapott kedves hajlékot, szőnyegeteket is szőnek nagyon jókat, gyárak is vannak, meg sok iskolák és egyéb kultura. Azután meg ott van a város, a rendes, szép, gyönyörű város, amely egészen Európa, a városháza, amelyet Lechner Ödön épített és Székely Bertalan freskózott, a nagytemplom Roskovicz Ignác képeivel, a színház, a fiatal bérházak becsületes művészettel megépítve, igazi freskókkal a képükön, meg... igazán nincsen is már papirosom, hogy kellőképpen ki tudnám fejteni, miért híres város Kecskemét. De inkább azt mondom meg — mert ez is ezeknek a soroknak a célja — hogy miért, mi módon lett Kecskemétből híres város. Hát az ugy történt, hogy a multban, amikor a város még nem volt híres, a fáma szerint egy beszélő köntös védelmezte Kecskemétet az ellenséges veszedelmektől. A beszélő köntös azonban nem bizonyult jónak, mert a végén nagy bajok lettek és az öreg Lestyák szabó fejtellenül nyargalt vissza vele a városba. Ennélfogva az Atyaúrsten, akinek, ugy látszik, különös kegyelmében vala Kecskemét, a beszélő köntös helyett egy íróembert adott a városnak, egy ujságíró, akit *Kada Elek*nek hívtak. Ez az ujságíró a város polgármestere lett és hogy milyen polgármester lett belőle, azt talán felesleges még egyszer elmondani, mert már egyszer felsoroltuk, amikor meg akartuk magyarázni, hogy miért lett híres város Kecskemét. Hát bizony, minden hírességét ennek az ujságírónak köszönheti. Ennek, aki a mi sokat beszélő, hadonászó fajtánkból, mint az elhatározásnak és tettnek erős embere került elő, aki a toll harcosságának európai műveltségével vette szemügyre a város ügyeit, aki dolgozott, fáradt, tett, vett; gyümölcskivitel csinált, építtetett; művészetet hozott, egy-szóval: a markába fogott egy várost ott, a magyar pusztai homok kellős közepén és egy fogással átemelte Európába. Ebből talán kitűnik, hogy milyen szörnyen derék ember ez a Kada Elek s a tények talán pótolják azt a fogyatékosságot, hogy én ezt

nem tudom megfelelő gyönyörűséges szavakkal leírni. De mit csináljak, az újságírói penna is elcsuklik olyankor, mikor ilyen hatalmas újságíróval áll szemben. Különösen most, amikor méltóságos ur is lett a király jóvoltából és a földrengés miatt, ami megint egy külön nagy érdeme: a városnak halottaiból való feltámasztása. Erre is csak ez a nagyszerű újságíró volt képes. Bár én azt hiszem, czélzatosan történt ez a dolog is. Mert a velünk rendelkező hatalmasság, mikor ezt a földrengést Magyarországnak kimérte, nyilván nem is azonnal Kecskemétnek szánta. De kénytelen volt azután mégis ráereszteni, mert csak Kecskemétnek volt Kada Elek a polgármestere, és miféle város birta volna ki ezt a csapást Kada Elek nélkül? Így azonban nem történt tulajdonképpen semmi. Kada Elek kapott egy magához méltó ellenfelet, legyűrte azt is és most tovább virul a híres város és remélhetőleg minél tovább virul az ő híres polgármestere is.

* * *

× **Ama.** Ama, tudvalevőleg és az Állatkert plakátjai szerint, a fehér néger. De ha fehér, akkor miért néger és ha néger, akkor miért fehér? Ez az a probléma, amelyen egy hét óta nem tudunk kiokosodni s amely annál sürgetőbb és izgatóbb lesz, minél többet hallunk erről a fehér istencsudájáról. Mert azt még értjük, hogy a néger mamának egyszerre fehér gyermeke születik. Ez legfeljebb a néger mama családi erkölcséire nézve kellemetlen. De minek hozza az Állatkert ezt a kakukfiókot nekünk ide mutogatni? Elvégre ha a néger nem fekete, akkor nem is néger, hanem egy közönséges fehér és azért már igazán nem érdemes kimenni az állatkertbe. Az utcákon annyi fehér néger szaladgál, hogy az ember már néha undorodik tőlük és akkor az Állatkert igazgatósága azt kívánja, hogy mi külön pénzt fizessünk Ama-ért, aki egy a sok fehér néger közül. De miért éppen Ama-ért? Éppen annyi joggal követelhetné e sorok szerény, de fehér írója is, hogy az emberek pénzt adjanak neki az arcza megbámulásáért, mert ő nem fekete. Vagy úgy gondolja az Állatkert, hogy Ama mégis néger, csak hogy azt nem látni? Hogy kívülről fehér és belülről fekete? Na ez meg éppenséggel nem változtat semmit a dolgon. Olyan embert, aki kívülről fehér és belülről fekete, mutatunk mi annyit, amennyit akar. Inkább mutasson ő nekünk egyet, aki kívülről fekete, de belülről fehér. Nem nagyon hiszszük, hogy találna. Még a negerek között sem.

* * *

× **A kulacsos koporsó.** Nem, igen tisztelt Nagyképűség és Hipokrizis, most nem szabad ránczolt, komor pofát vágni, a Balkánról, ázsiai erkölcsökről ordítani és szidni az öreg Nikolics Dömét, mert megcsufolta a kegyeletet és dohányt, meg kulacsot rakatott a barátja koporsójába. Ne mondjuk egyelőre, hogy helyesen cselekedett a derék öreg ur, de talán nézzük meg, hogy mit cselekedett és miért cselekedte. Hát nyilván a kegyeletről van szó és annak alkalmas kifejezéséről. De kiért van a kegyelet és mire való? Nyilván az élőknek a halotthoz való érzéseit akarja kifejezni s nyilván azzal, amit az élő is szeret s a halott is szeretné, ha élne. Nos, igen valószínű, hogy Nikolics Döme ebben az emberi életben kulacsos és makrapipával szokta kínálni azokat, akiket szeret. És nem volna semmi értelme, hogy a halállal szemben felcserélje barátságának ezeket a könnyen érthető megnyilatkozási formáit és flórákkal, meg drótra tűzött virágokkal pótolja őket, amelyeket pedig a szegény halott még halálában sem szeret. Ezek a lim-lomok nem fejeznek ki semmit, mert nem volt semmi közük sem hozzá annak, aki adta, sem pedig annak, aki kapja őket. A halál emberi dolog s a részvétnek és kegyeletnek csak emberi módon lehet kifejezést adni. Csak azzal, ami nekünk kedves és ezért fejezték ki egészséges érzésű népek évszázadokon keresztül étellekkel és borral. A gyászos rongy és a csinált virág csak önök előtt kedves, igen tisztelt Nagyképűség és Hipokrizis, de mit törődik önökkel Nikolics Döme ügyvéd ur? És ki mondja, hogy nem jól teszi?

SZINHÁZ.

Shakespeare a zöldben.

— Fördőlevél. —

Asszonyom, tegnap fürdőkben a szolgabíró engedélyével nagynehezen kitűzték Shakespeare-t. Az összes intellektüellek egyhangú véleményére a színigazgató a sugóval leíratta a *Szentivánéji álmot* és kiosztották próbára. Az előadásról ezen az uton kell önnek referálnom, mert sejteti, hogy a dunántúli megyék poste restante szervezete kissé nehézkesen működik s így e perczen nem tudom, hogy ön merre jár. Sejttem, talán egy csöpp svájci tó partján keresi az augusztusi csöndet. Mindenesetre ne haragudjék rám, aki itt élvezem a kulturát egy szerény és kétségbeesztő magyar fürdőn. Vannak perczek, midőn büszkék vagyunk magyarságunkra, de ilyen perczekhez itt nincs szerencsénk. Eddig Európát csak a szintársulat jelentette, mely Pelsőczről érkezett ide, jól átjátszott műsorrall. A pályaudvarnál fogadtuk őket. Két öreg primadonna lebbent le először a kocsirol, aztán egy komikus, ki több lépcsőt egyszerre ugrott, egy apaszínész, öt gyermekét kezénél vezetve, s végül a színaphordók után: egy furcsa és etherikus lény, fekete rablóköpenyben és kissé tulzottan kancsal szemekkel. Mint később megtudtam, a kancsal ur kritikus volt, kit a direktor mint sajtófőnököt czipelt magával árosló-városra, ez az egyen esztétikát szórt el a nagyközönségben s híres szerényírók munkáit rejtegette földig érő zsebeiben. Ugy értesültem, vidéki körutján a kancsal kritikus felfedezte Schnitzlert és Hermann Bahrt, de mindkettőt csak könyvkatalógusokból. A társulat hetekig játszott operetteket, midőn végre mi türelmetlen intellektüellek előállottunk Shakespeareval.

A kritikus nem ismerte eléggé eme angol író-t és a századot is, amelyben élt, csak megközelítőleg sejtette. Végre meggyőztük őt és a direktor a legforróbb júliusban kitűzte a *Szentivánéji álmot*. A szinkörben napokig lázas munka folyt. A sugónak tótos kiejtése miatt nem mindennapi nehézségei támadtak a szöveggel. A diszleteket egy kóbor pesti művész festette, félig részegen, lehetetlen nagy zöld foltokkal az erdőket, bíboros tulzással a császári trónt, a kézművesek szobáját magyar stílusban. Puckot egy vidéki jukkerleány akarta mindenáron játszani, egy gömörmegyei szentricsalád vérmes sarja. Otthon a bálakon cigányokkal tánczolta az utolsó négyest és több megyei aljegyzőt a halálba kergetett. — Ilonka — mondtuk neki — ez nadrágszerép s emiatt a családja nem fog beleegyezni. — Am a kancsal dramaturg reménytelenül szerette Ilonkát, addig tárgyaltak, míg végre is egy zöld trikóban megállapodtak. Egy bécsi zongoramester, ki előrehaladott neuraszténiája miatt fanyalodott a magyar fürdőre, felajánlotta a zongorakiséretet, s napokig állandóan a Mendelshon-partitúrával járt reggelizni. Az előadást kitűzték s az összes jegyek, mind a nyolczvanhárom, elkelték elővételben.

Asszonyom, drága és messzi hölgy, tegnap volt a premiér, kilencz órakor, a kis fürdői szinkörben, melyen arany betűkkel ragyog ez a mondat: »A haza fényre derülk. Több szóban a mássalhangzókat minden különösebb ok nélkül megduplázták. Az arénában kedves, intim petróleumlámpások lobogtak, a fürdőközönség teljes számmal eljött. A vászonfüggöny idegesen lengett; az egyik páholyban a szolgabíró és a jegyszédő közt lovagias ügy támadt. A kancsal kritikus is fehér mellényben jelent meg a nézőtéren és az első sorban szoborszerűen helyet foglalt. Végre megkezdődött az előadás; az erdőre nem lehetett ráismerni. A jambusok, az Arany János sulyos és tömör versei, pelsőczy módosításokkal, meghatották a közönséget. Puck imádandó felvidéki dialektussal szavalt, s a többiek is csak minden harmadik negyedik szónál néztek a sugóra. Titánia... Ó, egy el-

vénhedett anyaszínésznő, behorpadt és elfonnyadt testtel, valami különös operettkosztümben állt az erdő közepén, s Oberon, szegény, két napja nem borotválkozott. A zenész néha oly erővel csapott a zongorába, hogy a közönség össze-rezzent. De Zuboly vidám volt és szerelmes. Mint megtudtam, ő a társulat legtehetségesebb tagja, azelőtt iparossegéd volt, s itt állt szerencsétlenül, számárfüleivel, a rivalda im-bolygó fényében és szölongatta a tündéreket. Lullabáj... lullabáj... a tündérek, a kiéhezett kóristánék nyakra-főre énekelni kezdtek, s a rendező hátul kis zöld bengáli gyufákat eregetett a magasba, melyek a Szentjános-bogarakat jelezték. Asszonyom, az ötödik felvonásra már csak igen kevesen maradtunk ott, a helybeli intelligencia eltávozott, s a nász-induló kísérteties erővel hangzott a zongorán. Pucknak két babérkoszorút nyújtottak föl, nemzetiszínű szalagokkal.

A kritikus, szegény, a kijáratnál megölelte az összes szereplőket és a távollevő szerző nevében megköszönte nekik a fáradságot. Puckot, kinek még egy kissé festékes volt az arcza, hazakisértük valamennyien. Az erdőn át mentünk, melyben a fák mozdulatlanul és bűbájosan viselték a hold sugarait, némelyik egy óriás hajó árboczának tetszett, s a meghatottságtól valamennyien elhallgattunk. Tiszteletre méltó, mély csönd volt. Önre gondoltam, finom szavaira, halványkék papirosára és a Princesse lointaine című francia darabra ezen az elhagyatott nyári éjszakán.

— Shakespeare hatalmas szelleme... — valami ilyet mondott végre hosszas hallgatás után a kritikus. Azután teljesen magamra maradtam a holdfényes erdőben, melyben ezer és ezer fájdalom hallatszott távoli és rejtélyes hangokon. Néha, a kávéházból bubánatos cigány-szerenád szűrődött át. A fák közt apró lidércztűzek látszottak s az egyik tisztáson ott láttam a zongoramestert, ki a partitúrával a hóna alatt merően állott és nyitott szájjal bámulta a holdat.

Szabolcsi Lajos.

IRODALOM.

Jules Renard.

(Pár szó egy íróról és egy regényről.)

I.

A *Hét* olvasói egy különös, izgató írói fiziognómiával ismerkednek meg: Jules Renard-éval, akinek regényét, *A smokk*-ot mai számunkban kezdjük el közölni.

A kritikus róla irván, más színű tintába mártja a tollát. Amikor két évvel ezelőtt meghalt Jules Renard és a világ összes lapjai nekrológokban siratták, észrevettem, ez a hazug és gyűlöletes műfaj igaz lett, becsületes és őszinte, hogy őt parentálta el. Valami mélyen tragikus van egy igazi író halálában. Nemcsak egy ember hal meg, hanem még valami. Egy kedély veszik ki, egy sajátosan egyéni látás veszik el, egy világ szűnik meg mindörökre. Nincs mód pótolni. Az író univerzum és Jules Renard is az. A vére lüktetése, az idegei bizsergése, az agysejtjeinek játéka valami roppant egyedülálló művészetet jelentett, amely csak belőle jöhetett, egy egyéniség legmélyebb mélyeiről, és ha ez az ember egyszer elnémul, vége a művészetének is, és az idők hártalan messzeségében, soha-soha se születik hozzá hasonló. A szavainak szeszélyes-permutációját, az ötleteit, a humorát utánozhajták és ronthatják, de ugyan-

azt már nem lehet előbűvölni többet. Az író halála majdnem kozmikus gyász. A természet másról álmodik és az az álma, aki ő volt, elfoszlott, az a színes felhő betorkollott a szintelenségbe és a halálba. Hamarabb elő tudunk állítani retortában, villamos lánggal, kémiai szerekekkel egy buzmagot, mint egy mondatot, amit egy művész irt, mert az ő írása végzet, minden szava szükségesség, mert az író nem játszik a szavakkal, de éli őket, mert az igaz ember minden tette harmóniába olvad és összhang, harmónia, szerves élet lüktet az írásaiban is.

Ezt éreztük, amikor Jules Renard meghalt. Közel állotunk hozzá, minthogy humorista volt és közel engedett magához. Az apró dolgok, a részletek részlete kötötte le az érdeklődését. Ha felütöm a könyveit, a nagy koncepcziókon ott találok az elhullajtott gyaluforgácsokat, amiket nem vet el, de mint munkája eredményét megőriz, pepecselő gonddal egymás mellé rak és bearanyoz. Hiszen semmi se mellékes. Van benne valami naiv keresettség, valami raffinált egyszerűség, valami körmönfont őszinteség, amely szinte szemérmetlen és perverz. A *Goncourt* testvérek »calepin«-jére gondolok, arra a kis jegyzőkönyvre, amelybe sétaközben, utazáskor minden ötletüket följegyezték, hogy később valamelyik regényükben a kellő helyen, a kellő beállítással fölhasználják. Jules Renard egyenesen kinyomtatja ezeket a teleirt jegyzőkönyveket. A *Bucoliques* (*Bukolikák*) és a *Cogneçigones* (*Csacsiságok*) című kötetei jórészt ilyen töredékgondolatokból vannak összeállítva.

II.

Ha egy különösködő elfinomult művész, egy tulontul kulturált ember indul megnézni a tarlókat, az egyszerű szobákat és az embereket, új csodákat fog látni. Jules Renard, aki arra lenne hivatva, hogy bonyolult problémákban vájkáljon, a primitiveket, a parasztot és a gyereket keresi. Milyen a francia paraszt? Előtte alig tudtunk valamit róla. A regényekből és a drámákból csak a francia szalón-életet ismertük, a sikos, csillogó, felületes embereket. Ő megmutatta nekünk a józan, hideg, okos francia parasztot. Nem az otthonában, nem a maga ősi életében, de önmagán keresztül. Jules Renard a szalónba vezeti a parasztot, kultur-emberek elé állítja, beszélget vele és úgy bámulja őt, milyen ősi, milyen szótlan, milyen közönyös. Kissé dekoratíven állítja be. Mindig tudjuk, hogy a paraszt is csak az irásáért van s csak azért érdekli, mert különös. A naivságot, ezt az érdektelen és jelentéktelen szimplaságot körülveszi az ő másodlagos naivságával, mely már művészet. Fantasztikus kulturkeretbe szereti berámázni a természetet. Mintha azt mondaná, hogy semmire olyan egyszerű, mint ahogy hittük, de azért a legbonyolultabb dolgok is egyszerűbbek, mint ahogy első pillanatra látszanak.

Ő az az író, aki a családásig hűen tudja utánozni a paraszt szavait, a gyerek selypítését, de azért csak utánozza és érezzük, hogy utánozza. Jules Renard akarja is ezt. Keresett író, de nem is óhajt másnak látszani. Hasonlat-vadász, de ő nevezte így magát. Hetekig bolyong a szabad természetben, az erdőben és falukban, hogy aztán egy mesterkelt és megdöbbentő hasonlatot hozzon magával, ami azt a benyomást kelti, hogy íróasztal mellett, könyvek árnyában ókumlálta ki egy ravasz és kedves álmodó. A pulykák a viharban úgy futnak, mint a kifordított esernyők. A rák a tenger bibornoka. Összel a madarak elhagyott fészkeire szeretne egy czédulát ragasztani: »kiadó fészkek.« Egy paradoxonra építette föl írói egyéniségét és az első látszatra csakugyan megtéveszt vele. Később azonban látjuk, hogy

**Alkalmi ékszer-
árak kaphatók: SCHÖN GÉZA** *** ideiglenes helyiségében ***
Budapest, Egyetem-u. 11. sz.

KÖZGAZDASÁG.

ez a keresettség komoly szükséglet, ez a keresettség őszinte, ez a keresettség csak közlési formája az ő becsületes és furcsa művészi egyéniségének s ha egyszerűbb lenne, megtagadná önmagát. Neki két pont között nem az egyenes a legrövidebb ut. Az egyszerűség magában véve lapos és unalmas. Ami az írásban egyszerűségül hat, az művészi keresettség.

III.

Jules Renard humora is összetett, bonyolult, tulfinomított. Az egyszerűségnek és a keresettségnek ez a művésze nem elégszik meg azzal, hogy az otrombákat, a kómikusokat vegye tollhegyre, akiken a polgári humoristák köszörülnek az élceiket.

Ez az elsődleges humor. Az ő humora másodlagos humor. A humor humora. Áldozatai többnyire humoristák. Ő magát a hóhért végzi ki. Jules Renard a művészek humoristája. Olyan embereken mulat, akik már majdnem intelligensek s csak egy lépcső választja el őket az igazi magaslattól, de erre a lépcsőre még nem hághattak föl. Fölény van bennük, akárcsak a humoristában. Ezt a hamis fölényt csufolja ki. Vannak kis piszkoskormú művészcécskék, akik maguktelen, szánakozva beszélnek a becsületes filiszterekről, a korai lefekvésről, a munkáról, az egészségről abban a hitben, hogy ők már mindezek fölött állanak. A humorista megmutatja nekik, hogy jóval alattuk vannak. Hiszen ők is nyárspolgárok. A művészet nyárspolgárai, a bohémia rabjai, a virasztás hivatalnokai és a napi ötven cigarettára, az írás láza, a kávéházak, a kalandok épp annyira hozzájuk vannak növe, mint a kövér henteshez a hálósipka és a tubák.

Nincs is köztük semmi különbség.

Regényének, az *Ecomifleur*-nek a hőse is művész és érzőke-lélek, aki ultramodern verseket ír, ritka hasonlatokat faricsgál és *Baudelaire*-rel, *Verlaine*-nel képpesztli el a jámbor polgárokat. Mégis, micsoda mulatságos alak. Ez a smokk mások életét éli. Egy könyvtárat olvas el, mielőtt megnézné a tengert. A tenger pedig untatja, mert nem ad neki új ötletet. Jobb szeretne valami új könyvet olvasni róla. A parasztokat is úgy »tanulmányozta«, lenézően, kegyesen. Nevet rajtuk. A szerepek azonban hirtelen megcserélődnek. Mi, az olvasók rajta nevetünk. A finom kulturféreg sokkal kisebb, mint a buta falusiak. Jules Renard halálos gunnyal sujtja a bodorfejű írócskát. Ez a regény a mesterműve. A hangja mélyről jött. Mintha kissé önmagát is kritizálta volna. Önmagán nevet. Csak a saját hibáinkat tudjuk ily kegyetlenül gyűlölni.

Flaubert, aki erősen hajlamos volt a filiszterségre, egész életében a nyárspolgárokat tépázta.

A hitetlen *Heine* a hitetleneket.

A keresett Jules Renard a művésziesskedőket.

IV.

Közelebről jellemezni a regényt bajos lenne, felesleges is. Az új remekművek markáns egyénisége liktet benne. Minden soránál érzem azt a panaszt, amelylyel főntebb a cikkemet kezdtem.

Ilyet többé nem ír soha senki.

L—i.

A Pozsonyi Kereskedelmi és Iparkamarától fenn-
tartott nyilvános, három évfolyamu
Női Felső Kereskedelmi Iskola POZSONYBAN
Érettségi vizsgálat. Állásközvetítés. Internátus.
Értesítőt kívánatra küld: AZ IGAZGATÓSÁG.

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank most tette közzé az 1912. év első feléről szóló mérlegét. A kimutatott félévi tiszta nyereség az áthozat bevonásával 7,422.810 (1911-ben 5,630.853) K. A bank tehát a tavalyi 22,52 százalékkal szemben az elmúlt első félévben 23,75 százalékkal kamatoztatta alaptőkéjét, dacára annak, hogy ez év folyamán az alaptőke 50 millióról 62,5 millió koronára emeltetett. Ez alaptőkeemelés által a Kereskedelmi Bank 42,5 millió K új tőkével erősítette anyagi erejét és ugyanakkor elérte azt, hogy az új tőkeösszeg elhelyezése nemcsak nem csökkentette az összkamatozás százalékát, de még növelte is azt. A közgyűlés által még további 2500 darab részvény kibocsátására adott fölhatalmazással az igazgatóság eddig nem élt. A kimutatás szerint a jövedelem-növekedés legnagyobb részét a kamatszám-
lán mutatkozik, melynek bevétele 1,7 millió K-val haladta meg a tavalyi összeget, ami jórészt az új tőkének tulajdonítható.

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetkezet (ezelőtt Első Leánykiházasító Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863-ban. F. év július havában 1,917.500 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,523.900 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 152.118 K 83 f fizettetett ki. 1912 január 1-től július 31-ig bezárólag 13,572.290 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 11,517.500 korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a folyó évben 1,169.658 K 18 f és az intézet fennállása óta 19,648.541 K 34 f fizettetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Legolcsóbb forrás briliánsok, aranyékszerek és ezüstárak beszerzésére Schön Géza ékszerüzlete, IV., Egyetem-utca 11.

Berson
GUMMISARKOT
hord minden

VILÁGFI

NESTLÉ-FÉLE GYERMEK LISZT

Próbadobozokat, valamint orvosi rőpiratot a gyermeknevelésről díjtalanul küld a
HENRI NESTLÉ
cég, Wien,
I., Biberstrasse 11.